Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2009 жыл 3-чю октябрь, шабат кюн. №191 (18293)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.Б. Каноковну Устазны халкъла аралы кюню бла байламлы ОБРАЩЕНИЯСЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бла Правительствосуну атларындан, кесими атымдан Къабарты-Малкъарны педагог сообществосун келе тургъан байрам бла – Устазны халкъла аралы кюню бла жюрегимден къызыу алгъышлайма.

Профессионал байрамла бла бирге Устазны кюню да энчи жерни алады, нек дегенде адам улуну битеу жетишимлеринде Устазны кесине бир зат излемеген, жигер, бирде уа кёзге эсленмеген, алай бек къыйын эмда магъаналы ишни тийишли юлюшю барды. Ол кюн бизни харирибиз да кесибизни устазыбызгъа хурмет эмда ыспас этген сёзлерибиз бла кёлюбюзден эсгерлигибизге толу ийнаныпма.

Республиканы жашнай барыууну жолу билимни айнытыуну юсю бла болгъанын биз барыбыз да ангылайбыз, аны себепли жашауубузда бек керекли сферагъа баш магъана беребиз эмда кесибизни аллыбызгъа керти да уллу мурат салабыз – Къабарты-Малкъарда билим бериуню ал тизгинлеге чыгъарыргъа, аны шёндюгюлю излемлеге тийишли халгъа келтирирге.

Бюгюнлюкде билим бериуню системасы битеулю билим бериуню жангы стандартына кёчюуню кезиуюне келип турады, анга кёре уа баш магъана берилген затланы барысын да толусунлай тюрлендириу белгиленеди. Бусагъатда школ билим бериуню стратегиялы борчу аны ич къыйматын, окъутууну амалларын жангыртыудады эмда аны мурдорунда билим бериуню бийик качествосуна жетишиудю.

Бу къыйын борчну тамамларгъа бизни къолубуздан келлигине ийнанама. Аны ючюн а бизде керекли инновация, культура эм ниет потенциал барды, бек башы уа – бизде кеслерини ишлерин сюйген устазланы алтын фонду барды. Кесими жанымдан а – жуукъ заманда бизни устазыбызгъа жамауатда сыйлы жерни эмда тийишли хурмет этиуню жалчытыр ючюн, биз Къабарты-Малкъарда битеу керекли затланы этеригибизге ийнандырыргъа сюеме.

Профессионал байрамны аллында Къабарты-Малкъарны устазлары саулукълу болурларын эмда къолайлы жашау этерлерин, огъурлу ишлеринде жетишимли болурларын сюйгеними билдиреме.

А. КАНОКОВ,
Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти.

ПРЕЗИДЕНТ

Къырал, банкла, бизнес- инвестиция проектле ючюн жууаплыдыла

Къабарты-Малкъарны инвестиция форумлагъа къатышыуу бютюн хайырлы болур, проектлерибизни кёрмючледе ким да эс бururча тап кёргюзтюр ючюн, не зат этерге керекди? Ма бу эмда башха соруула сюзюлгендиле КъМР-ни Инвестицияла эмда айныуну агентствосуну республиканы Президенти Арсен Каноков бардыргъан кенгешинде.

КъМР-ни башчысы чертгенича, форумда кёргюзтюрге деп хазырланнган проектлени барысына да ары барырны аллында тынгылы анализ этерге эмда шёндюгю заманда инвесторланы эслерин кеслерине бурлукъларын сайларгъа керекди. «Айхай да, узакъ болжаллы, кёп ахча къоранчла излеген проектлени да элтирге керекди, алай асламысы уа эл мюлкде, жарашдырыу производствода, женгил промышленностьда терк файда келтирип башларыкъ, жашауда бардырыргъа тынч боллукъ проектле болсала игиди,-деп белгилегенди Арсен Каноков.- Андан сора да, Къабарты-Малкъарда жашауда бардырыла тургъан неда тамамланылып башларгъа хазыр болгъан проектлени кёргюзтюрге керекди. Сёз ючюн, къысха заманны ичинде тирлик берип башлагъан терек бахчала, гидропон теплицала, къумач сокъгъан продукцияны, мебель, гипсокартон чыгъарыу дегенча проектлени. Ол а, ахчаларын бир ишге салып, хайырланыргъа сюйген адамланы кёллендирмей къаллыкъ тюйюлдю деп, алай сунама».

Аны оюмуна кёре, дагъыда проектле бла шагъырей эте туруп, бирге ишлеуню юсюнден келишимле этилселе иги боллукъ эди. «Республикада жангы предприятияла бизни тюрлю-тюрлю форумлагъа, ол санда Сочиге, Берлиннге, Тюркге баргъаныбызны хайырындан ачыладыла. Да сора Инвестицияла агентствону бла тюрк бизнесменлени араларында фабрика ишлеуню юсюнден келишимге форумда къол салыргъа нек жарамайды? Алай бла биз республикабызны иги жаны бла кёргюзтебиз, инвесторла бла ишлей билгенибизни билдиребиз, предприниматель ишге тап онгла къурайбыз, дагъыда ол асламлы информацияны органлары хайырланырча ахшы шартды».

КъМР-ни Инвестицияла эмда айныуну агентствосуну башчысы Тимур Махов Президентни буйругъу бла кёп болмай Сочиде бардырылгъан халкъла аралы форумда кёргюзтюлген бек ахшы проектлени юслеринден информацияны тинтгенди. Ол а аладан бизни регионлагъа келишгенлерин сайлап, Къабарты-Малкъарда толтурур ючюн этилгенди. Тимур Махов айтханнга кёре, асламысында къурулуш, аграрный къурулуш, аграрный комплекс эмда инновация технологияла бла байламлы проектле кёргюзтюлгендиле. Алай агропромышленность комплексде Къабарты-Малкъарда хайырланырча жангы затла болмагъандыла. Сют жарашдырыучу заводла, юй къанатлы фабрикала, бузлатыучу комбинатла да биздегиледен башха тюйюлдюле. Аны къой, биздеча терк жетген терек бахчала, гидропон теплицала жокъдула. Болсада Тимур Махов бир жангы зат да эслегенди-инвестиция майданчыкъла бла шагъырей этиу. «Биз да хар районда инвестиция майданчыкъланы тизмелерин жарашдырыргъа, сора аланы республиканы инвестиция паспортуна кийирирге керекбиз. Ол инвесторлагъа бек керекли информацияды»,-дегенди ол.

Агентствону башчысы республика форумлада кесин башхаладан аман кёргюзтмейди, бир-бир шартлагъа кёре уа, башха субъектлени хорлайды деп, аллай оюмгъа келгенди. Жаланда ахшы затларыбызны кёрмючледе бла форумлада кёргюзте билирге керекбиз,дегенди. Анга уа, Арсен Каноков белгилегенича, республика мындан ары юйрене барлыкъды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Багъасы чыгъыу

Руслан Фиров - телевиденияны бла радиону халкъла аралы академиясыны керти члени

Тюнене Москвадан ахшы хапар келгенди. Бийик профессионал даражасы эмда асламлы информацияны электрон органларын айныуугъа энчи къыйын салгъаны ючюн КъМР-ни Культура министри Руслан Фиров Телевиденияны бла радиону халкъла аралы академиясыны керти членине айырылгъанды.

Жетишим

Будайланы Бузжигит – дунияны эки кере чемпиону

Былтыр Элбрус район олимпиада резервни сабий-жаш тёлю спорт школунда юйреннген Будайланы Бузжигитни бийик жетишими бла алгъышлай эди. Ол грек-рим тутушуудан бел бауладан тутуп тутушуугъа кёчюп, андан дунияны чемпиону болгъан эди.

Быйыл да Бузжигит Литваны Шауляй шахарында бардырылгъан дунияны чемпионатында, биринчи жерге чыгъып, кезиулю кере бийик жетишимге жетгенди. Таулу гёжеф, 90 килограмм ауурлукъда эришип, беш тюбешиуде да хорлап, дунияны эки кере чемпиону болгъанды. Спортчуну Этезланы Хусейин бла Къочхарланы Борис юйретедиле.

А.ТАЛАЕВ.

САКЪ БОЛУРГЪА, САБЫРЛЫКЪНЫ, ТЫНЧЛЫКЪНЫ САКЪЛАРГЪА

Оператив штабны чакъырыу сёзю

КъМР-ни оперативный штабы Прохладный шахарда контртеррорист операция бардырылгъаны бла байламлы энчи право низам кийирилгенини юсюнден билдиреди. Анга кёре энчи мадарла этилликдиле, чекленнген заман тохташдырыллыкъды. Аланы юслеринден халкъгъа асламлы информация органлада билдирилгенди.

Оперативный штаб халкъгъа энчи низам кийирилгенин тюз ангыларын тилейди: сакъ болургъа, сабырлыкъгъа эм тёзюмлюлюкге чакъырады; гузаба этерге керек тюйюлдю, право низамны сакълаучу органлагъа болушургъа, контртеррорист операция бардыргъанлагъа хурмет этерге, оператив службаланы ишлерине чырмамазгъа, штабны келечилерини эм КТО-гъа къатышханланы айтханларын этерге керекди. Ол затла кёп адамны жашауун ёлюмден сакъларгъа болушурукъдула.

КъМР-де оператив штаб.

Энчи билдириу

Контртеррорист операцияны право низамы тохташдырылгъанды

2009 жылда 2-чи октябрьде 8 сагъат 25 минутда белгисиз адамла, «ВАЗ» маркалы эки автомашина бла келе, Прохладный шахарны север жаны таба жол бла Прохладный муниципальный районну Пролетарское элине бурулгъан жолдан узакъ болмай орналгъан жолпатруль постха ушкокдан от ачхандыла.

Ол кезиуде милицияны бир адамы ёлгенди, экиси жаралы болгъандыла. Аманлыкъчыла дагъыда бир «ВАЗ» маркалы автомашинаны алып, Прохладный шахар таба кетгендиле.

8 сагъат 50 минутда аманлыкъчыланы ызларындан къуугъанда, ала алып кетген автомашиналарын Прохладный шахарда Боронтов атлы орамда къоюп къачхандыла. Аманлыкъчыланы Варавченко орамда энчи юйлени биринде букъгъанлары тохташдырылгъанды. Кюч структурала бир жаны темир жол, аны къыйырында Ботанов орам эм андан сора Лесной, Заводской тыгъырыкъла болгъан тийрени къуршоугъа алгъандыла.

«Терроризмге къажау кюрешни юсюнден» 2006 жылда 6-чы мартдан 35-903 номерли федеральный законнга тийишлиликде 2009 жылда 2-чи октябрьде 10 сагъатдан башлап Прохладный шахарны тийресинде аманлыкъчыланы жолларын кесерге эм операция бардырылгъан тийреге контртеррорист право низам кийирирге деп оноу этилгенди.

КъМР-де оператив штаб.

Парламент

Бюджетге тюрлениуле кийириуню сылтауу – кризисди

КъМР-ни Парламентини депутатларыны жай каникулладан сора биринчи жыйылыулары болгъанды. Анга РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Федерация Советинде КъМР-ни келечиси Альберт Кажаров, КъМР-ни Правительствосуну Председатели Александр Меркулов, Правительствону членлери да къатышхандыла. Депутатла 20-гъа жууукъ вопросну сюзгендиле.

Жыйылыуну ача, спикер Чеченланы Ануар парламентарийлени республиканы айныууна толу кюч бла ишлерге чакъыргъанды. Ол кюз арты сессия жангыртылгъан залда башланнганын да чертгенди. Парламентни жыйылыула бардырыучу залы озгъан жылда ремонтха жабылгъан эди. Аны тыш кёрюмдюсю тюрленнгенден сора да, техника жаны бла да игиленнгенди.

Биринчиден, депутатла бирбир комитетлеге тюрлениуле кийиргендиле. Андан сора, 2009 жылны биринчи жарымында Къабарты-Малкъар Республиканы бюджети къалай толтурулгъанын сюзгендиле. КъМР-ни финансла министри Азрет Бишенов билдиргеннге кёре, жылны аллындан бери республикалы бюджетни файдала жаны бла бёлюмюнде иги жанына тюрлениуле сакъланнгандыла. Сёз ючюн, жылны аллындан бери налогла бла пеняла жыйыуда борч 45 миллион сомгъа азайтылгъанды, жер-жерледе налог жыйыу 103 процентге толтурулгъанды, озгъан жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, ол 10, 5 процентге кёбейгенди.

Республикалы бюджетни файдаларыны 22,7 проценти налогладан тюшгендиле, ол а 2 миллиард сомдан артыкъды. Пландан тышында 49 миллион сом жыйылгъанды. Болсада мында кемчиликле да бардыла. Сёз ючюн, адамлагъа тюшген файдадан алыннган налогну жыйыуну планы (НДФЛ) 87 процентге толтурулгъанды, 109 миллион сом жыйылмай къалгъанды.

Бюджетни файдала жаны бла бёлюмю саулай да 100,1 процентге толтурулгъанды.

Къоранчла бёлюм 90,6 процентге толтурулгъанды. Планда белгиленнген 9,2 миллиард сомдан 8,3 миллиард сом къоратылгъанды. Бу ахча экономиканы битеу сфераларына юлешиннгенде, адамланы социальный жумушларын толтурууугъа аслам эс бурулгъанды. Алай бла бери 2,7 миллиард сом къоратылгъанды.

Къырал магъаналы вопросланы тамамлаугъа 81,8 миллион сом бёлюннгенди. Бу ахча законла чыгъарыучу эм аланы толтуруучу власть органланы ишлерин жалчытыугъа, къырал борчну тёлеуге къоратылгъанды. Борчну юсюнден энчи айтханда уа, 49 миллион сом банк кредитлени, 1,4 миллион сом 1992-1994 жыллада болгъан эски борчланы тёлерге берилгенди. Битеу да бирге къырал борч ючюн жылны аллындан бери 968 миллион сом тёленнгенди. Алай бла бюгюнлюкге ол 508,2 миллион сомду.

Экономика бёлюмде къоранчла 82,5 процентге толтурулгъандыла. Битеу да бирге ала 1,2 миллиард сом болгъандыла. Министр эл мюлкде (355 миллион сом), билим бериуде (444 миллион сом), культурада (255 миллион сом) эм башха сфералада этилген къоранчланы юслеринден да билдиргенди. Ол адамлагъа иш хакъны, социальный пособияланы тёлеуде борчла болмагъанларын белгилегенди. Битеу да бирге бюджет профицит бла толтурулгъанды - 2,1 миллиард сом. Ол алай озгъан жылда къоратылмай къалгъаны эм жылны аллындан бери федеральный бюджетден къошакъ халда ахча бёлюннгени ючюн болгъанды. Алай болса да, отчёт кезиуде республикалы бюджет аман толтурулмагъанды, деп чертгенди Азрет Бишенов.

Законопроектни сюзе, депутатла министрден НДФЛ нек жыйылмай къалгъанын, экономиканы сфераларында къоранчла планда кёргюзтюлгенден эсе аз нек болгъанларын, къышха хазырланыу къалай баргъанын соргъандыла. Министр ол эм башха жумушлагъа ахча жетиширикди, деп ышандыргъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Юбилей ингир

Илмуну ёздени

Элбрус районну администрациясыны башчысы Сотталаны Къурман академикни саугъасын Энейланы Салихге бере турады.

Сентябрьни ахыр кюнюнде Тырнауузда Къулийланы Къайсынны атын жюрютген Культура дворецге кёп адам жыйылгъан эди. Ол да бошдан тюйюл эди. Районну, республиканы да жамауаты Энейланы Магометни жашы Тимур тууугъанлы 85- жыллыгъын белгилегенди.

Ингирни бардыргъан жыйылгъанланы келген къонакъла бла шагъырей этгенди. Къабарты-Малкъар къырал университетден келген делегациягъа была кире эдиле: физиканы компрессивный болумуну кафедрасыны таматасы, профессор Хазретали Хоконов, математика факультетни деканы доцент Михаил Абрегов, физика факультетни деканы, физика – математика илмуланы доктору Ахкёбекланы Анатолий, физика-математика илмуланы кандидаты, доцент Байсолтанланы Михаил. Дагъыда педагогика илмуланы доктору Энейланы Лидия, тарых илмуланы доктору Зумакъулланы Борис, техника илмуланы доктору Герман Кадон, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны профессору Энейланы Салих, физика-математика илмуланы доктору Абшаланы Магомет, Черек эм Элбрус районланы администрацияларыны башчылары Темиржанланы Махти, Сотталаны Къурман, районну предприятияларыны бла организацияларыны таматалары да келген эдиле.

Бек алгъа сёз Сотталаны Къурманнга берилгенди. Ол, быллай деменгили алимни юбилейин белгилерге келгенлеге жюрек ыразылыгъын айтып, Энейланы Тимургъа «КъМР-ни илмусуну сыйлы къуллукъчусу» деген махтаулу ат аталгъаныны юсюнден КъМР-ни Президентини указын окъугъанды. Юбиляр бу жыйылыугъа келалмагъаны себепли аны удостоверениясын тукъумуну келечиси Энейланы Салихге бергенди. Ол оноугъа жыйылгъанла къызыу къарсла бла тюбегендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЮБЕШИУ

Вальсха чыкъгъандыла

Озгъан орта кюн - Жашаулары келген адамланы халкъла аралы кюнюнде - Вольный Ауулда къартла бла инвалидле тургъан юйге КъМР-ни урунуу эм социальный айнытыу министрини заместители Николай Голочалов, министерствону бёлюмюню таматасы Артур Кушхабиев, республиканы Муслийманларыны дин управлениясыны башчысыны орунбасары Алим Сижажев, Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны студентлерини къаууму, Нальчикде 4-чю эм 13-чю номерли орта школланы окъуучулары да баргъандыла.

Омакъ жасалгъан залда, инвалидлеге бла къартлагъа айланып, юйню директору Сусанна Абазова сёлешгенди. Ол аланы барысы да узакъ ёмюрлю, саулукълу болурларын сюйгенин билдиргенди эмда келген къонакъла бла шагъырей этгенди. Аппаланы бла ынналаны къонакъла да бу байрам кюнлери бла алгъышлагъандыла. Николай Голочалов а аланы министерство бир заманда да унутмагъанын, мындан ары да бу юйде кечиннгенле бир затдан да къыйналмай, тап жашарларына иги эс бурлугъун айтханды.

Студентле бла школчула уа жыйылгъанлагъа концерт программаларын кёргюзтгендиле. Къартла да миллет тепсеулени тепсегендиле, вальсха да чыкъгъандыла. Тюбешиуню ахырында уа студентле терк-терк келе турургъа сёз бергендиле.

Къонакъбайла республиканы оноучу къуллукъчуларына, ол кюн ары келген жашлагъа бла къызлагъа ыразылыкъларын билдиргендиле. «Сиз бизни кёлюбюзню кётюрдюгюз, кёзлерибизни жарытдыгъыз», - дегендиле.

Экинчи октябрьде уа алагъа къонакъгъа Нальчикни жетинчи эм онбиринчи школларыны окъуучулары баргъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

КОЛЛЕГИЯ

Таукел атламла

КъМР-ни Эл мюлк эм ашазыкъ министерствосуну коллегиясыны жыйылыуунда агропромышленность комплексни 2009 жылны сегиз айында ишини итоглары сюзюлгендиле эм андан ары кезиуге къаллай борчла сюелгенлерини юсюнден айтылгъанды.

Доклад бла сёлеше, министерствону таматасы Тембулат Эркенов сагъынылгъан езиуню ичинде 14,5 миллиард сом багъасы эл мюлк продукция чыгъарылгъанды, дегенди. Ол а, былтырны 8 айы бла тенглешдиргенде, 3,5 процентге кёпдю.

Ол билдиргеннге кёре, къылкъылы кюзлюк битимлени тирликлери жыйылып бошалгъандыла эм аладан 360 минг тонна мирзеу алыннганды. Андан сора да, бу кюнлеге 173 минг тонна картоф, 228 минг тонна тахта кёгетле жыйылгъандыла. Июнь-июль айлада къысхан къургъакълыкъны хатасындан мирзеулюк эм мирзеулюк-къудору битимле 12,7 минг гектарда кюйгендиле эм аны бла байламлы аладан алыннган тирликни жыллыкъ кёрюмдюлери былтырныкъыладан эсе алашаракъ боллукъудула. Табийгъат къыйынлыкъ тюшюрген хатаны юсюнден документле Россейни Эл мюлк министерствосуна жиберилгендиле эм бюгюнлюкде экспертизадан ёте турадыла.

Саулай айтханда, республиканы эл мюлк товарла чыгъарыучулары жылны ахырына 28 минг тонна чёплеу, 197 минг тонна картоф, 297 минг тонна тахта кёгетле, 74 минг тонна жемишле бла наныкъла хазырларгъа керекдиле.

2009 жылда республикада 200 гектарда терк айныгъан терек эм 300 гектарда жюзюм бахчала къуралгъандыла, алада 400-ге жууукъ жангы ишчи жерле ачаргъа онг боллукъду. Аланы къураугъа эм къараугъа этилген къоранчланы къайтарыргъа федеральный бюджетден 25,9 миллион сом жиберилгенди, жылны ахырына энтта да 27 миллион сом келликди.

Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Агро-Ком» обществону теплицаларыны биринчи кезиую хайырланыргъа берилгени бла 80 адам иш бла жалчытылыннгандыла. Аны экинчи кезиуюню къурулушу бошалса уа, дагъыда 100 адамгъа иш табыллыкъды. Алай бла жерчилик бёлюмде 580 жангы ишчи жерле ачыллыкъдыла.

Андан ары докладчы республикада эл мюлк битимлени элита урлукъларын ёсдюрюуню айнытыугъа федеральный бюджет 5,9 миллион сом бёлюрге белгилегенин билдиргенди, ол а былтыр бла тенглешдиргенде, юч кереден асламгъа кёпдю.

КъМР-ни ол жаны бла кюрешген мюклери быйыл 25 минг тонна урлукълукъ нартюх хазырларгъа мурат этедиле. Ол да озгъан жылдан эсе эки кереге кёпдю. Кесибизде чыгъарылгъан урлукъладан республикагъа кереклиси эки минг тоннады. Къалгъаны уа Татарстаннга, Башкъортостаннга, Мордовиягъа, Рязань областьха, Алтай крайгъа эм Россейни башха регионларына сатыллыкъды. Андан сора да, Къабарты-Малкъарны бла Белоруссияны араларында этилген келишимни чеклеринде ары нартюхню быйыл жыйылгъан урлукъларындан эки минг тонна жибериллики.

Министр айтханнга кёре, быйылны озгъан сегиз айыны ичинде союлмагъан ауурлукъда 37 минг тонна неда озгъан жылны бу кезиуден эсе 10,6 процентге кёп эт, 211,7 минг тонна сют (4,1%), 116,3 миллион жумуртха (5,6%) чыгъарылгъанды. Малланы саны да былтырдан эсе биле-биле ёсгенди. Бу кезиуге республиканы мюлклерини битеу тюрлюлеринде 220,6 минг тууар, ол санда 105,4 минг ийнек, 310 минг къой бла эчки, 52 минг тонгуз бардыла.

Къумалы малла ёсдюрген мюлклени айнытыугъа да уллу эс бурулады. Сёз ючюн, быйыл алагъа 80 миллион сом багъасы болушлукъ этилгенди, ол а 2008 жылдан эсе юч кереге кёпдю.

- Сютлю малчылыкъны айнытыу жаны бла КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосу жарашдыргъан ючжыллыкъ целевой программа Россей Федерацияны Эл мюлк министерствосунда конкурс сайлаудан жетишимли ётгенди, - дегенди министр. – Аны жашауда бардырыугъа быйыл федеральный бюджетден 117 миллион сом ахча бёлюрге тохташдырылгъанды. Ол жаны бла Россейни Эл мюлк министерствосу бла келишим этилгенди эм 58 миллион сом ёлчемде биринчи транш республиканы бюджетине тюшгенди. Битеу алып айтханда уа, малчылыкъны айнытыугъа 262 миллион сом бёлюннгенди, ол а былтырдан эсе беш кереге кёпдю.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Бюджетге тюрлениуле кийириуню сылтауу – кризисди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Парламентни Бюджет эм налогла жаны бла комитетини председатели Каншоуби Ахохов «2009 жылны биринчи жарымында КъМР-ни бюджетин толтурууну юсюнден» законопроект комитетни жыйылыуларында сюзюлгенин, анга эсгертиуле этилгенлерин белгилегенди эм аны къабыл кёрюрге жарарыгъын айтханды. Депутатла анга ыразылыкъларын билдиргендиле.

Андан сора Азрет Бишенов депутатланы «2009 жылда КъМР-ни республикалы бюджети» законнга тюрлениуле кийириуню юсюнден» проект бла шагъырейлендиргенди. Тюрлениуле федеральный бюджетден бёлюннген ахчаны ёлчеми эм кризис бла байламлыдыла.

Алай бла, къырал власть органланы ишин жалчытыугъа бёлюннген ахча 5 процентге азайтылгъанды. Федеральный бюджетден инвестиция программаланы жашауда бардырыргъа къошакъ халда 320 миллион сом бёлюннгени ючюн программагъа тюрлениуле кийирилгендиле. Анга тёрт проект къошулгъанды – Музыка театргъа, Курзалгъа, Миллет музейге ремонт этилликди эм Майскийде спорт комплекс ишленирикди. Дагъыда жоллагъа ремонт этерге бла аланы ишлетирге федеральный бюджетден кредитге 216,2 миллион сом алынады.

Битеу тюрлениулени эсге алсакъ, республикалы бюджетни файдалары 20,4 миллиард сом, къоранчлары уа 21,7 миллиард сом боладыла. Дефицит 1,3 миллиард сомгъа жетеди.

Бюджетге кийирилген тюрлениулени юслеринден шарт айтсакъ, адамланы файдаларындан алыннган налогну планы 200 миллион сомгъа азайтылады. Къоранчла жаны бла уа, устазланы айлыкъ хакъларына къошаргъа 148 миллион сом бериледи. Экономиканы айныуу эм сатыу-алыу министерствогъа къошакъ халда 51 миллион сом бёлюнеди. Бу ахча республиканы экономикасына кадрланы хазырлау жаны бла программаны жашауда бардырыргъа, Гарантийный фондну къураугъа къоратыллыкъды.

Тюрлениуле дагъыда инвестиция программагъа да кийириледиле - социальный магъанасы болгъан учрежденияланы жангыртыугъа, ол санда Жемталада школгъа ремонт этиуге, Прохладныйде жангы школ ишлетиуге бериледи. КъМР-ни Транспорт, связь эм жол мюлк министерствосуна бюджетде салыннган ахчадан тышында 21 миллион сом муниципальный къуралыуланы араларында жолланы жангыртыугъа бёлюнеди.

Бюджетни къысхартыуну юсюнден айтханда, КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуна тюрлю-тюрлю пособиялагъа деп белгиленнген ахча 150 миллион сомгъа азайтылгъанды. Азрет Бишенов бу ахча тыйылса да, пособияланы тёлеу тохтатылмазлыгъына, ол социальный къатылыкъгъа келтирмезлигине ышандыргъанды. Дагъыда бир ненча республикалы программа энди бир жылгъа дери тохтатылады.

Спикерни орунбасары Натби Бозиев социальный кереклеге ахчаны аллай бирге аз этгенигиз хатасыз къалай къалыр, деп соргъанды. «Биз борчла жыйылып къалмасынла деп, ахчаны кереклисинден эсе кёбюрек белгилеген эдик», - дегенди министр.

Депутатла дагъыда республиканы иелигинде болгъан «Серебряный бор» дачаны бла Нальчикде ишлене тургъан кёп къатлы юч юйде фатарланы сатхандан чыгъарыкъ ахчаны юсюнден да соргъандыла. Министр билдиргенннге кёре, Москвадагъы дача аукционнга чыгъарылгъанды, ол 354 миллион сомгъа сатылгъанды, битеу ахча «Росбанкга» кредит борчла ючюн ётдюрюлгенди. Фатарланы юслеринден айтханда уа, юйле алыкъа битмегендиле.

Азрет Бишенов жылны ахырына дери бюджетге энтта да тюрлениуле кийирилликлерин белгилегенди. Финанс кризисден чыгъарыкъ заранны ёлчеми жылны ахырында, бютюнда бег а 2010 жылда ачыкъ боллугъун чертгенди.

Бюджетге тюрлениуле нек кийирилгенлерин КъМР-ни Правительствосуну Председатели Александр Меркулов да ангылатханды. Ол бюджетде белгиленнген бир-бир жумушла ахыр да толтурулмазлыкъларын чертгенди. «Налогладан тышында файдала бюджетде белгиленнген ёлчем бла келишмейдиле. Налог файдала ол себепден азайтылгъандыла», - дегенди. Социальный жашау журтланы юслеринден айтханда уа, къурулуш къалай баргъаны Правительствода контрольдады, аны юсюнден отчётла хар ай сайын этиледиле. Олдепутатланы республикада социальный жашау журтла ишленирикдиле, деп ышандыргъанды.

Къысха солуудан сора депутатла башха законланы проектлерин да сюзгендиле. Дагъыда КъМР-ни Парламентини РФ-ни Правительствосуну Председатели В.Путиннге, РФ-ни Федеральный Жыйылыууну Федерация Советини Председатели С.Мироновха бла Къырал Думаны Председатели Б.Грызловха эки обращение этгендиле. Биринчисинде республикалы эм муниципальный магъаналары болгъан жоллагъа ремонт этерге финанс болушлукъ тилегендиле. Башхасында уа 1-чи группалы сакъатлагъа къарагъан адамланы пособияларын (1200 сом) жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемине жетдирирге кереклиси айтылады.

Дагъыда депутатла Муниципальный къуралыуланы араларында чеклени белгилеу жаны бла келишим комиссияны тизмесине тюрлениуле кийиргендиле – аны санындан М.Хафицэ, В.Пунаржи, Хутуй улу чыгъарылып, аланы орунларына башха адамла къошулгъандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Документле

2009 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлыкълагъа болушуу жаны бла къурау комитетни къурауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

БУЙРУГЪУ

2009 жылда 29-чу сентябрьде №78-РП

Къабарты-Малкъар Республикадан Меккяны бла Мединаны сыйлы жерлерине хаж къылыргъа барлыкълагъа болушлукъ этер муратда:

1.2009 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлыкълагъа болушуу жаны бла къурау комитетни къурарргъа эмда аны тизмеси бу буйрукъгъа къошулгъан къауумун къабыл кёрюрге.

2.Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан В.С.Жамборов къурау комитетни ишин тохташдырылгъан жорукъгъа кёре къурарргъа борчлу этиледи.

3.Къырал властьны республикалы органлары, жер-жерли самоуправленияны органлары, жамауат биригиуле бла организацияла хаж къылыргъа барлыкълагъа себеплик этерге тийишлидиле.

4.Бу буйрукъ анга къол салыннган кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.КАНОКОВ.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини 2009 жылда 29-чу сентябрьде чыгъарылгъан 78-РП номерли буйругъу бла къабыл этилгенди

2009 жылда Къабарты-Малкъар Республикадан хаж къылыргъа барлыкълагъа болушуу жаны бла къурау комитетни

КЪАУУМУ

Жамборов В.С.- Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан (къурау комитетни председатели)

Гергъокъланы Д.Б.-Къабарты-Малкъар Республиканы информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министрини заместители (къурау комитетни жууаплы секретары)

Жанатайланы С.А.-Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Урунуу, социальный политика эм саулукъ сакълау жаны бла комитетини председатели (ыразылыгъына кёре)

Кашироков З.К.-Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини Администрациясыны башчысыны биринчи заместители

Кудаев А.М.-Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишле министерствону Жоллада жюрюуню къоркъуусузлугъу жаны бла къырал инспекциясыны управлениясыны таматасы (ыразылыгъына кёре)

Паштов Б.С.- Къабарты-Малкъар Республиканы информация коммуникацияла, жамауат биригиулени эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министри

Пшихачев А.М.- Къабарты-Малкъар Республиканы Муслийманларыны дин управлениясыны председатели (ыразылыгъына кёре)

Сокуров О.Х. –Федеральный миграция службаны Къабарты-Малкъар Республикада управлениясыны таматасы (ыразылыгъына кёре)

Суншев А.А.- Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт, связь эмда жол мюлк министри

Илмуну ёздени

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кючмезланы Рая сёлешеди.

Академикни юсюнден Энейланы Салих доклад этгенди.. Энейланы Тимур 23-чю сентябрьде 1924 жылда Грозный шахарда туугъанды. Ол кезиуде аны атасы Магомет партияны Чечен-Ингуш обкомуну секретары болуп ишлегенди. Ол жыллада таулулада Тимур деген ат жюрюмегенди, жашны аты Темир эди бек алгъа.

Атасыз ёсюп, илмуда аллай бийикликлеге чыгъар ючюн, кертиси бла темирча, тынгылы адам болмай жарарыкъ тюйюл эди. Ол къыйын кезиуде Энейланы Магометни юйюрюне уа аны керти шуёху Анастас Микоян болушханды. Москвада жашар жер, Тимурну анасы Евгения Петровнагъа ишни да ол бердиргенди.

1948 жылда Москвада Ломоносов атлы къырал университетни бошагъан жаш СССР-ни Илмула академиясыны планетала аралы механика тинтиулени бёлюмюнде ишлеп башлагъанды. Анга ол кезиуде белгили алим Мстислав Келдыш башчылыкъ этгенди. Профессор а Космодемьянскийни семинарларына жюрюген студентини уллу фахмусу, терен билими болгъанын ангылап, аны илму ишин кеси редакторлукъ этген, ракета техниканы юсюнден жангылыкъла басмаланнган журналда чыгъаргъан эди.

Докладчы Эней улуну андан ары жашауунда илму ишлерини юслеринден да тынгылы айтханды. Жерни биринчи жалгъан (искусственный) спутнигин учургъандан сора 1957 жылда Тимур Магометовичге Ленинчи саугъаны бергендиле. Артда ол саугъагъа Ленинни, Урунууну Къызыл Байрагъыны, Октябрь революцияны, «Сыйлылыкъны Белгисини» орденлери да къошулгъандыла. Цандер атлы алтын майдалны, Демидов атлы саугъаны лауреатыны аты 1978 жылда астроном Черных ачхан 5711 гитче планетагъа мындан эки жыл алгъа аталгъанды.

Энейланы Тимурну юсюнден аны коллегалары айтып, 2001 жылда В. Смолин тюшюрген киногъа жыйылгъанла бек сейир этип къарагъандыла.

Хазретали Хаконов да Эней улу закий математик болгъанын чертгенди. Ызы бла уа КъМКъУ-ну ректору Барасби Карамурзов къол салгъан алгъышлау къагъытны окъугъанды. Ол дагъыда бир сейир затны билдирди. 1957 жылда, Энейланы Тимур доктор диссертациясын къоруулагъанда, аны оппоненти Сергей Королев болгъанын. Ол да бошдан тюйюл эди - Эней улу бу айтхылыкъ алим бла 1948 жылдан башлап ол ёлюп кетгинчи шуёхлукъ, тенглик жюрютгенди. Ала кеслери да бирге ишлегендиле.

Зумакъулланы Борис комсомолну XVI съездине республикадан баргъан жаш адамланы алларында сёлеширге, Тимурну чакъырып, аны бла алай танышханларыны, ол затны юсюнден кесини китабында жазгъанын да айтханды. Энейланы Магометге, аны жашы Тимургъа да республиканы ара шахарында тынгылы эсгертме болургъа кереклилигин айтханда уа, жыйылгъанла анга ыразылыкъларын кёпге созулгъан къызыу къарсла бла билдиргендиле.

Техника илмуланы доктору Герман Коган, Магометни юсюнден «Звезда над Эльбрусом» деген китапны окъуп, Тимурну атасы къаллай киши болгъанын билгенди, 1986 жылда уа Эней улуна къагъыт жазып, музейге суратларын жиберирин тилегенди.

-Энейланы Тимур битеу жашаууну илмуну айнытыуугъа жоралагъаны ючюн коллегалары анга Илмуну рыцари дегендиле. Миллет кесини айтхылыкъ жашы бла ёхтемленирге боллукъду. Ол ёсюп келген тёлюлеге бек аламат юлгюдю,-дегенди физика-математика илмуланы доктору, профессор Абшаланы Магомет.

Жазыучу, журналист Кючмезланы Рая, Энейланы Тимургъа тюбеп, аны бла ушакъ этгенини, аны адамлыкъ шартларыны юслеринден да айтханды.

-Мени бла ушагъында Тимур Магометович таулу адамгъа биринчи кере 1960 жылда тюбегенин чертгенди. Атасын эсде тутар ючюн, къаллай миллетни келечиси болгъаны на уллу эс бургъанын да энчи чертирчады,-дегенди Рая.

Юбилейге келгенле академикни юсюнден кёп жангы затла билгендиле.

Бу ишни къурагъанлагъа кертиси бла ыспас этерча эди. Культура дворецни фойесинде Энейланы Тимургъа, тукъумну белгили адамларына да аталып, тынгылы стендле бар эдиле. Хаджиланы Даниял да, юбилейге жоралап, сурат кёрмюч къурагъанды.

«Таулан» жыр къауум, Гайыланы Тахир, Хапаланы Лейла, жыр айтып, «Салам» ансамбль тепсеп, юбилей жыйылыуну бютюн жарыкъ этгендиле.

Элбрус районну администрациясыны башчысыны кенгешчиси, техника илмуланы кандидаты Энейланы Махмут тукъумну атындан келгенлеге ыспас этгенди.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Къырал, банкла, бизнес- инвестиция проектле ючюн жууаплыдыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Президенти жер-жерли бизнесменлени республиканы проектлерин жашауда бардырыугъа бютюн тири къатышыргъа чакъыргъанды. «Кредитлени процентлери бийик, къоранчланы къайтармай къалыргъа къоркъуу да уллу болгъанларын ангылайма. Къырал Инвестицияланы агентствосуну, Экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министерствону, Къырал ырысхыгъа башчылыкъ этиу жаны бла министерствону юслери бла ал кезиуде болушургъа ма аны ючюн айтады. Аны себеплиги предприятие къурауну тынч этерикди. Республика проектлеге ахчаны 60 процентин береди, кредитле тынч берилир ючюн, банклада сизни сейирлеригизни къоруулайбыз, кредит алгъан заманыгъызда керекли залогну жетмей къалгъан кесегин беребиз- аллай болушлукъ берген регионла алай кёп тюйюлдюле. Биз барыбыз да- къырал,банкла эмда проектлени жашауда бардыргъанла- проектле ючюн жууаплы болсакъ, ол заманда ишибиз къураллыкъды»,-дегенди Арсен Каноков.

Ол республиканы властьлары мындан ары да Москвада, Санкт-Петербургда, Сочиде, Берлинде бардырыллыкъ форумлагъа къатышырыгъын билдиргенди. «Форумну магъанасына кёре, республика уллу кёрмюч стендлерин къурарыкъды неда анда кёргюзтюлген проектлени, иш сынауланы, жангы амалланы юслеринден информация жыяр ючюн, Агентствону бла профильли министерстволаны башчыларын жиберликди»,-дегенди.

Джамиля ХАГАРОВА.
КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Ачылыу

Жылыудан бла къайгъырыудан толу клуб

Биринчи октябрьде дунияны хар къалайында да Жашаулары келген адамланы халкъла аралы кюню белгиленнгенди. Нальчикчиле быйыл бла аллай адамларын ючюнчю кере алгъышлайдыла. Аны бла бирге Нальчикни культура эм солуу паркыны тепсеу залында Ветеранланы клубун да ачхандыла.

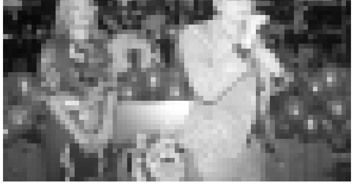

Залда музыка согъулады. Столла тюрлю-тюрлю ашарыкълагъа байдыла. Ала ары келлик къонакъланы сакълайдыла. Хар зат да байрамгъа жораланыпды. Кёп бармай ол да башланады.

Бери жашаулары келген адамла жыйылгъандыла. Аланы жаш заманлары да аламат болмагъанды. Ала урушну къыйынлыгъын, ачлыкъ-жаланнгачлыкъ да сынагъандыла, оюлууланы кёргендиле, халкъ мюлкню аягъы юсюне салыугъа да тири къатышхандыла.

Жыйылгъанлагъа айланып шахар администрацияны башчысыны заместители Галина Портова сёлешгенди. «Сизни, бу аламат байрам бла алгъышлайма! Алай мен аны атына бюсюремейме. Сизге къартайгъан адамла угъай, жигитле дерге керекбиз. Сизни жигерлилигигизни, тирилилигигизни бизни бюгюннгю жаш тёлюбюзге юлюш чыгъарыргъа керек эди!». Ол, Ветеран клубха жюрюп, ала бир бирге хапар айтып, къайгъыларын чачарыкъларына, эрикгенлерин кетерликлерине ийнаннганын билдиргенди. Алагъа саулукъ, насып, къолайлы жашау тилегенди.

Тамата тёлюню алгъышларгъа республиканы искусстволарыны усталары да келгендиле. Аланы араларында «Ийман», «АМИКС» ансамбльле, Ирина Даурова, Валерий Кайцуков, Черкесланы Асият, «Кабардинка» ансамбльден Сюзанна эм Залим Гучаевла, Нальчикде 65-чи номерли сабий саддан къызчыкъла бла жашчыкъла, дагъыда башхала да. Залда олтургъанланы жаш заманларыны жырларын артистле жырлагъанларында, абаданла да ортагъа чыгъып тепсегендиле.

Ветеранланы советини председатели Абдуллаланы Мустафа уа: «Мен сизни жашаулары келген адамланы кюню бла угъай, Жаш тёлюню кюню бла алгъышларгъа сюеме! Нек дегенде адам къаллай бир жашаса да, аны жюреги жашлай турады. Сиз а халкъыбызны ёхтемлиги болгъан адамларысыз, чынтты жигитлесиз. Жигитле уа къартлыкъгъа хорлатмайдыла!

Шахар администрацияны хайырындан биз бюгюн жангы мекямгъа кёчгенибизни къууанчын этебиз. Мындан ары Нальчикни «Ветеран» клубу кесини къонакъларына къонакъбайлыкъ этерге хазырды. Сиз хар айны геуюрге эм орта кюнлеринде 14 сагъатдан 17 сагъатха дери клубха келирге боллукъсуз. Келе туругъуз, бу тепсеу залгъа, бизни жангы юйюбюзге,- сиз сокъуранмазсыз», - дегенди.

Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясы эм спонсорла клубха автомашина, телевизор, DVD-плеер эм музыка аппаратура да бергендиле. Спонсорладан бири уа автомобильни отлукъ бла жалчытып турлугъун, аны жюрютюрюкге уа ай сайын хакъ тёлеригин билдиргенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Таукел атламла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кёрюмдюлени юслеринден айтханда, жылны ахырына республикада прогнозлагъа кёре союлмагъан ауурлукъда 65,7 минг тонна эт, 338 минг тоннагъа жууукъ сют, 159 миллион жумуртха чыгъарылыргъа керекди.

Малчылыкъны айнытыугъа къыралны жанындан болушлукъ этилгенини хайырындан бир къауум уллу проектле хайырланыргъа берилгендиле. Ол себепли 126 жангы ишчи жерле ачылгъандыла, жылны ахырына уа дагъыда 95 адам иш бла жалчытылыныры кърдыла.

Агропромышленность комплексни аш-азыкъ эм жарашдырыучу промышленносту айный баргъаныны юсюнден да докладчы шарт юлгюле келтирип айтханды. Сёз ючюн, бёлюмню предпритиялары шёндюге дери 5,8 миллиард сом багъасы продукция чыгъаргъандыла, ол а, 2008 жылны бу кезиую бла тенглешдиргенде, 1,8 кереге кёпдю. Краснодар крайдан бир кесек артха къала эсек да, Юг федеральный округда тахта кёгетледен бла жемишледен этилген консерваланы хар ючюнчю банкасын саулай Россейдеги ёлчемни 20 процентин бизни республика чыгъарады. Сют жарашдырыуда да бизде проблема жокъду, докладчыны айтыууна кёре.

Бизни республикада эт жарашдырыучу предприятияла болмагъанлары проблемалай къалады. Аны бла байламлы чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Каббалкагролизинг» обществону мурдорунда эт-холодильный предприятияны къурулушу башланнганды. Аны кючю бир жылгъа 15 минг тонна эт жарашдырыргъа жетерикди эм анда 58 жангы ишчи жерле ачыллыкъдыла. Башха тюрлю жарашдырыучу предприятиялада да иш аягъы юсюне бола барады. Нек дегенде бу бёлюмге 2009 жылда 300 миллион инвестицияла келгендиле.

Агропромышленность комплексни айнытыу бла бирге эллени социальный айныуларына да тийишли магъана бериледи. Сёз ючюн, 2006 жылдан башлап 2008 жылгъа дери эл жерледе кеслерини жашау болумларын 525 юйюр игилендиргендиле. Быйыл быллай ишлеге шёндюлеге 54,2 миллион сом бёлюннгенди, жылны ахырына дагъыда 108 миллион сом келлиги сакъланады. Ол а 220 юйюрню жашау болумларын игилендирирге онг берликди. Андан сора да, эллеге газ, суу ызла тартыугъа да иги кесек ахча бёлюнюрюкдю. Битеу алып айтханда, КъМР-ни агропромышленность комплексин айнытыугъа, республикалы бюджетден бериллигин да къошуп, бир миллиард сом чакълы ахча бёлюнюрюкдю.

Докладдан сора чыгъып сёлешгенлени асламысы эл мюлк битимлени качестволу урлукъларын ёсдюрюуге, аланы сатыуда да жалгъанлары болмазча этиуге аслам эс бургъандыла. Министр Тембулат Эркенов а аллай хыйлачы ишлени жолларын кесиуню шарт мадарларын айтханды.

Коллегияны ишине КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Уяналаны Кязим къатышханды эм сёлешгенди. Ол республиканы агропромышленность комплексини юч баш бёлюмю – жерчилик, малчылыкъ, жарашдырыучу промышленность – тутхучлу айный баргъанларын белгилегенди эм ол атламла мындан ары да таукел бола барырларын сюйгенин билдиргенди.

Жыйылыу хычыуун жумуш бла бошалгъанды. Агропромышленность комплексде ишлегенледен онжети адам КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну Сыйлы грамоталары эм ахча бла саугъаланнгандыла. Ол санда тау эм таулекли терек бахчачылыкъны Север-Кавказ илму-излем институтуну баш инженери Темиржанланы Османны жашы Илияс, «Россельхозцентр» федеральный учрежденияны Къабарты-Малкъарда Черек районда гъы филиалыны начальниги Уяналаны Хажи-Муратны жашы Хусей, чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Дарган» обществону тамата къойчусу Уяналаны Шашмакъны жашы Хасан эм башхала бар эдиле.

Коллегияны жыйылыуунда сюзюлген вопросла бла байламлы тийишли бегим къабыл этилгенди.

ТОКУМАЛАНЫ Хусейн.

ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КОНФЕРЕНЦИЯ

Мамырлыкъны, келишиулюкню кючлерге

Бу кюнледе Москвада Союзланы юйюню Колонный залында «Россей эм ислам дуния: келишиулюк болур ючюн, бирге ишлеу- деген темагъа халкъла аралы конференция болгъанды. Аны Россейни Муфтийлерини советі РФ-ни Тыш къыралла бла ишлерини министерствосу, Ислам конференция организация, Москва шахарны правительствосу эм башха да кёп министерствола, организацияла бла бирге бардыргъанды. Анга Россей Федерацияны бир-бир регионларыны башчылары, дин ахлулары, тыш къыралланы кёбюсюню келечилери къатышхандыла.

Конференцияны бюгюнлюкде битеу дуния магъанасы болгъанына, аны делегатларын Россей Федерацияны Президенти Дмитрий Медведевни эм халкъла аралы жашауда атлары айтылгъан башха уллу къырал къуллукъчуланы, алимлени, организацияланы башчыларыны атларындан алгъышлаула келгенлери да шагъатды. Анда Россейни Муфтийлерини советини председатели шейх Равиль Гайнутдин, Чечен Республиканы президенти Рамзан Кадыров, Сирия Араб Республиканы Баш муфтийи Хассун Ахмад Бадруддин докладла этгендиле. Алагъа кёре уа РФ-ни Президентини Администрациясыны башчысыны биринчи заместители Владислав Сурков, Москваны мэри Юрий Лужков, Къарачай-Черкес Республиканы президенти Эбзеланы Борис, Тюрк Республикада дин жаны бла управленияны председатели, министр Али Бардкогулу, Башкъортостан Республиканы президенти Муртаза Рахимов эм башха уллу къырал къуллукъчула эм алимле сёлешгендиле. Бизни республикадан а «Мир» жандаууурлукъ этиу фондну таматасы Ахматланы Назир хажи къатышханды.

Конференциягъа къатышханланы къауууму.

Халкъла аралы конференцияда этилген докладла сюзюлюп бошалгъандан сора делегатла резолюция къабыл этгендиле. Анда былай айтылгъанды: «Биз, «Россей эм ислам дуния: «келишиулюк болур ючюн, бирге ишлеу» деген халкъла аралы конференциягъа къатышханла, Россейни эм Ислам дунияны кёп тюрлю динлерини, жамауат, къырал, дин организацияларыны эм башха къыралланы муслийман общиналарыны келечилери, глобализацияны болумларында Россейни бла Ислам дунияны биргe жууукъ болуулары, келишиулюклери, тюзлюк, мамырлыкъ, араларында бир бирни ангылаулукъ болуруна, культураланы бир бирлери бла байламлыкъларын кючлерге, халкъланы араларында огъурлу ниетлеге жол табыугъа себеплик этериклерине ийнанабыз. Дин адамланы, миллетлени араларында огъурлулукъ, жарашыулукъ болуруна къуллукъ этерге керекди ансы, миллетлени бир бирине къажау сюерге угъай.

Делегатла, андан сора да, РФ-ни академияларыны эм университетлерини илмуда жетишимлери динни жамауат жашауда магъанасына себеплик этерлерини юсюнден айта, ол байламлыкъны жангы жолларын табаргъа кереклисин белгилегендиле.

Ахырында ала Россейни оноучулары ара шахарларыны тюз ортасында быллай уллу магъанасы болгъан халкъла аралы конференцияны къураргъа эм бардырыргъа онг бергенлери эм себеплик этгенлери ючюн алагъа ыспас сёз айтхандыла. Аны быллай огъурлу оноуларын битеу дунияны жамауатына ангылатыргъа таукелликлерин билдиргендиле.

Басмагъа **ТЕММОЛАНЫ Мухадин** хазырлагъанды.

Соруу

Эсигиздемиди биринчи устазыгъыз?

Школгъа биринчи кере баргъан кюнюн, биринчи устазын эсинде тутмагъан хазна адам болмаз. Къайсыбыз да эсибизде тутабыз школ жылларыбызны, устазларыбызны – урушур жерлеринде да, хыны болмай, бизге ариу айтхан, бизни аягъан, кёлюбюзню сакълагъан, бизден жаланда бир затны излеген – иги адамла болурубузну, билим алырыбызны. Зауукълу жылланы жюрегинг къозгъала эсгересе. Тюшюнгде, тюнюнгде да кёрюнюп турадыла устазларынгы, бирге окъугъан къызланы, жашланы да сыфатлары, школунг да. Андан айтадыла школ жыллагъа бек аламат, зауукълу, жашлыкъ жылларыбыз деп.

Газетибизни редакциясында ишлеген журналистлени экисинден биринчи кере школгъа къалай баргъанларыны юсюнден устазны кюнюню аллында сен биринчи устазынгы эсингде тутамыса деген соруугъа кёре алыннган къысха интервьюланы басмалайбыз.

БЕППАЙЛАНЫ Муталип,
баш редакторну заместители:

- Биринчи классда эки устазым болгъандыла. Экиси да бюгюнча эсимдедиле. Каменкада жашаучу эдик. 1958 жылда Яникойну орта школунда биринчи классха баргъанма. Биринчи устазым Кайталаны Камарят Мухараевна эди. Алай ол бизни кёп окъутмагъанды. Анга да, школ жашаугъа да юйрене башлагъаныбызлай, Каменканы кесинде орус тилде башланнган школ ачылгъан эди. Сора ары жюрюрге тюшгенди.

Нина Гавриловна Колесникова аламат педагог, тауушлукъ адам, сейирлик тиширыу эди. Ол да биринчи устазым болгъанды. Билимли устаз эди. Ишине, сабийлеге да жанын берген. Былай къарагъанда, къаты, огъурсуз адамча кёрюннгенликге, къайсы сабийни да жюрегине жол таба, сюе, кесин да сюйдюре биле эди. Тюзлюкден аз да таймаучу, урушса да, тырман этсе да, тюз ангылаучу эдик. Дерслерин а къалай аламат бардырыучу эди. Ыннабызны сейирлик жомагъына тынгылагъанча, энди терк бошалып къалады деп къоркъуучу эдик.

Юйге ашыкъгъаныбыз болмаучу эди. «Юч» деген белги алгъаннга «тёрт» салыр эди, «тёртге» уа «беш». Махтар эди. «Сен «ючлеге» угъай, жаланда «тёртлеге», «бешлеге» окъургъа тийишли жашчыкъса, къызчыкъса» - деп, къайсыбызны да кёлюбюзню кётюрюр эди. Андан сора уа бек къарыусуз окъуучугъа окъуна къанатла битер эди. Устазны махтауна, ышаныууна кертичи болургъа итине. Бюгюнлюкде иги ангылайма кесим да абадан болгъандан сора къаллай тауушлукъ педагог эди ол. Сабийни махтап, кёлюн кётюрюп, къууандырып, учундурургъа, къычырып, къоркъутуп, жерге чёкдюрюрге, кеси кючюне ышанмазча этерге боллугъун да ол иги биле эди. Нина Гавриловна урушмаучу эди, къычырмаучу эди. Хар бирибиз бла энчи ишлеучю эди. Айтыр затын, бир жанына чакъырып, кёзюбюзге къарап, шыбырдагъанча, акъырын айтыучу. Ол бизни тёртюнчю классха дери билим алыргъа ахшы мурдор салгъан эди. Бюгюнлюкде аны атын къуруда иги бла сагъыннганлай турама. Аны бла байламлы былайда бир зат айтыргъа сюеме. Махачкъалада орус тилге юйретген, орусча окъутхан оруслу тиширыугъа эсгертме ишлетгендиле. Мен оюм этгенден а, хар тау элде, шахарларыбызны хар биринде да халкъыбызгъа билим бериуде уллу къыйыны болгъан орус устазгъа – тиширыугъа эсгертме ишленсе да, артыкъ боллукъ тюйюлдю.

ТЕМУККУЛАНЫ Лейла,
газетни компьютер бёлюмюню ишчиси:

- Алты жыл бола эди манга биринчи классха элтгенлеринде. Ары дери садикге да жюрюмеген эдим, хазырлаучу класслa да жокъ эдиле. Анам къолумдан тутуп элтген эди ары. Школ форма да кийдирип. Акъ жагъасы бла къара жыйрыкъчыкъ. Школну кёре тургъанма. Алай ол кюн а аны арбазы адамдан толуп эди. Халкъ бир уллу байрамгъа жыйылгъан кибик. Аланы кёрюп, къууаннган, къоркъгъан да этген эдим.

Барыбыз да школну арбазында тизилгенибиз эсимдеди. Биринчи классха келгенле башха, бирсиле да кеслери алларына. Алай бир зат а бегирекда эсимде къалгъанды: битеу школчула бир жанында, биз а – биринчи классха келгенле – экинчи жанында болгъанча, битеу да бизге кёбюрек эс бурулгъанча кёрюннген эди манга. Кертиси да алай эди. Биз жангычыкъла эдик. Кёбюбюз алтыжыллыкъчыкъла. Алыкъа школдан, устазладан да хазна хапарыбыз болмагъанла.

Бизни къууандыргъан сейири уа классда башланды. Устазыбыз Аппайланы Фатима Жамаловна, тауукъ кесини балаларын ызындан тизип элтгенча, бизни классха элтип, экеу-экеу олтуртхан эди. Хар бирибизни да кесини жумушакъ къоллары бла башыбыздан сылап. Манга уа бек хычыуун кёрюннген эди анамы къолларыча, ол къатымда сюелип тургъанча. Къоркъгъаным, абызырагъаным да кетген эдиле. Биринчи устазымы жылы къоллары школну кесине тартхан, окъургъа да кёллендирген сейирлик кюч болгъанлай къалгъан эдиле.

Алайды да, туугъан элим Бабугентде онбиржыллыкъ школну, андан сора уа университетни ингилиз бёлюмюн да жетишимли бошап, Нальчикни жыйырма тёртюнчю номерли орта школунда юч жылны ишлегенме.

Къачан да биринчи устазымы игилик бла эсгереме. Фатима Жамаловна, менича кёплеге билим бере, бюгюнлюкде да школубузда ишлеп тургъанына бютюнда къууанама.

АЛИКАЛАНЫ Владимир
хазырлагъанды.

ПРОФЕССИОНАЛЛА

Аны баш жоругъу – жангычылыкъды

Бек иги педагогладан бириди, тинтиу ишни уста къураучуду, былай айтханда уа, халал жюрекли, кимге да эс бура билген ахшы адамды. Кёнделенде битеулю билим берген ючюнчю номерли орта школну биологиядан устазы Отарланы Аминатны юсюнден аны коллегалары алай айтадыла. Бюгюн мен газет окъуучуланы аны бла шагъырей этерге сюеме.

Юсюпню къызы Аминат Къабарты-Малкъар къырал университетни химия-биология факультетин бошагъандан сора билим бериуню системасында жыйырма сегиз жыл ишлейди. Аны башхаладан айырма этген зат окъутуу-юйретиу ишге, бирсиледен эсе, кесини энчи кёз къарамы болгъаныды, анга жангычылыкъ кийирирге итиниуюдю.

Бир кезиуде школну директоруну окъутуу-юйретиу иш жаны бла заместители болуп тургъанында, билим бериуню тёрели системасын жангыртыуну проблемасы жаны бла усталыгъын кётюрюуню Москвада курсларында да окъугъанды. Ол а педагог ишни игилендириуге себеплик этгенди. Аны башчылыгъы бла билим бериуню айнытыуну «Школу-2000» деген программа кийирилген эди. Ол артда Элбрус районну билим берген башха учрежденияларында да жашауда бардырылып башланнганды.

Андан ары уа Аминат Юсуповна жангычылыкъланы бла жангыртыуну жолуна къаты тохтагъанды. Кесини педагог усталыгъын кётюрюрге итине, ол жангыдан Москвада «Педагогиканы бла психологияны шёндюгюлю проблемалары» деген темагъа кёре билимин ёсдюрюуню курсларында болгъанды. Аны алгъа кезиулю атламы Москваны В.М. Ломоносов атлы къырал университетинде «Школа 5+» деген дистанциялы – очный школда окъуучуланы окъутууну къурауу болгъанды. Педагогну кёп окъуучулары ол курсдан жетишимли ётгендиле, аладан экиси уа - Чочайланы Азиза бла Беткъараланы Азамат – Россейни бек иги окъуучуларыны санына киргендиле эмда химиядан бла биологиядан олимпиадагъа къатышыргъа чакъырылгъандыла.

Отарланы Аминат сабийлени предмет олимпиадалагъа бла тюрлю-тюрлю конкурслагъа къатышыулары базалы предметни окъургъа кёллениулерин кётюрюрге, билимлерини къыйматын игилендирирге, окъуу материалны тынгылыракъ билиуде проблемаланы ачыкъларгъа онг берлигине толу ийнаныпды. Аны себепли ол классдан тышында ишни тири бардырады. Ол а, айхай да, башха затла бла бирге аны предметин иги билирге сюйгенлени ачыкълайды, интеллект эришиуге сейирлерин кётюреди.

- Бизникича, гитче школлада, - дейди Аминат Юсуповна, - тинтиу иш бла кюреширге, керти да, къоллалрындан келген эмда сюйген сабийле алай кёп тюйюлдюле. Хар предметге кёре ала экиден-ючден кёп болмайдыла. Алай былайда аны кесини да онглуракъ жаны да барды: сабийни фахмусун, аны энчи ышанларын игирек билирге эмда аланы ишде хайырлы болурча файдаланыргъа онг чыгъады.

Кёрюмдюлени уа кёп сакъларгъа тюшмегенди. Аны окъуучусу Жаппуланы Жамиля психологиядан кесини тинтиу иши бла былтыр окъуучуланы «Сигма» илму обществоларыны республикалы конференцияларында хорлагъанды. Ол анда окъуучуну саулугъуна стрессни хатасы жетгенини шартларын тинтгенди. «Жашлыкъ. Илму. Культура» деген Битероссей заочный турда Жамиля биринчи даражалы лауреат болгъанды, очный турну итогларына кёре уа биринчи даражалы диплом эмда «Секцияда бек иги сёлешгени ючюн» деген майдал бла саугъаланнганды.

Устазны башха окъуучусу Чочайланы Азиза уа «Чтения памяти В.И. Вернадского» деген жетинчи республикалы илму конференциягъа къатышханды, «Цветовосприятие и его связь с психологическими особенностями личности» деген иши ючюн «Интересное решение» деген номинацияда экинчи даражалы диплом бла саугъаланнганды.

Конкурсну этилирге керекли болумларындан бири художестволу номер болгъанды. Азиза Къулийланы Къайсынны «Кто слушает – мудрее говорящих» деген назмусун презентацияны, музыканы къошулуулары бла юч тилде – малкъар, къабарты эм орус -окъуп, «Литература-музыка композиция» деген номинацияда лауреат болгъанды. Конкурсну чеклеринде Азиза «Экоэрудит» деген Битеуроссей экология олимпиадагъа къатышханды.

«Сигма» НОУ-ну сегизинчи республикалы илму конференциясына къатышхан Беткъараланы Азаматны жетишимли да игиди. Аны «Виртуальный геохронологический циферблат развития жизни на земле» деген иши «Наука об окружающей среде» деген секцияда биринчи даражалы диплом бла белгиленнгенди. Окъуучуланы «Жашлыкъ. Илму. Культура» деген битеуроссей конференцияларыны очный туруна къатышханы ючюн ол экинчи даражалы диплом бла саугъаланнганды.

«Келир заманны интеллекти» деген Битеуроссей жамауат организацияны чакъырыуу бла Аминат Юсуповна «Билим бериу: келир заманнга кёз къарам» деген ат бла Москвада бардырылгъан россейли ачыкъ педагог форумгъа къатышханды. Ол «Окъуучуланы тинтиу ишлери» деген секцияда фахмулу сабийле бла ишлеуню юсюнден доклад этгенди. Аны доклады «Педагог сынау» деген жамауат информация-методика банкга киргенди.

- Форум бир ниет бирикдирген, хунерли сабийлени бла фахмулу жаш тёлюню онгларын заманында ачыкълау бла кюрешген аламат адамланы жыйгъан эди, - дегенди Аминат Юсуповна. – Анда къыралны битеу биографиясы кёргюзтюлген эди: Калининграддан башлап Владивостокга дери. Пленар жыйылыулагъа белгили академикле, профессорла, илмуланы докторлары бла кандидатлары къатышхандыла.

Ала лекцияла окъугъандыла, мастер-классла, семинарла бардыргъандыла, тюрлю-тюрлю секцияланы ишлерине башчылыкъ этгендиле. Сёз билим бериуде ата журтлу жангылыкъланы юслеринден баргъанды. Педагогикада инновация юйретиуню ата журтлу тёрелерин жангыртыудан башланнганы чертилгенди. Форумда бегирекда окъуучуланы тинтиу ишлеринеча, аны айнытыуну методика жанына да тынгылы эс бурулгъанды. Ол, сёзсюз, кёллендиргенди, андан ары бютюнда иги ишлерча этгенди.

Мен туугъан школума кёлюм алай кётюрюлюп къайтырма деп окъуна билмей эдим. Мени Москвагъа баргъаным жаланда манга угъай, биргеме ишлеген хар устазгъа бла окъуучугъа да къууанч эди. Биз барыбыз да андан жашауну шёндюгю тюрлениулерини социальный, политика эм экономика болумларында алгъа жангы атламны, андан ары айныугъа кюч-къарыу беририн сакълагъанбыз.

Отарланы Аминат педагог болургъа деп туугъанына анга бийик квалификациялы категория берилгени, «Жылны устазы» деген район конкурслада эки кере лауреат болгъаны да шагъатлыкъ этедиле. Ол окъутуу эм юйретиу процесслени игилендириуню, инсанны интеллект, культура, адеп-къылыкъ жаны бла айнытыуну къураууда ахшы жетишимлери ючюн КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну Сыйлы грамотасы бла саугъаланнганды. Аминат Юсуповна «Россейни бек иги устазлары» деген конкурсда да грант алгъанды.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

ЮЙЮР КЪУРАУ

Келечиле

Жаш бла къыз, бир бирлерин танып, билип, бир юйюр къураргъа таукел болгъанларындан сора, къызны тилей, жашны жанындан адамла барадыла. Алагъа келечиле, дейдиле. Ала кимледиле? Бек алгъа элде намыслары, сыйлары жюрюген хурметли адамла.

Ала жырлай, тепсей да билирге керекдиле. Андан да башы уа – сёзге устала. Лакъырда да эте, аны да ангылагъанла.

Келечиле алгъа жашны тукъумун, атын айтадыла. Андан сора атасыны, анасыны, эгеч-къарындашларыны юслеринден билдиредиле. Артда уа малына-мюлкюне кёчедиле. Тюплю-башлы юйлери, быллай бир да къою, тууары барды, ишчи жашды, ата-ана айтхандан чыкъмайды, тютюню, аракъысы жокъду, деп махтайдыла. Къысха айтханда, былагъа тынгылагъанланы да бу уа адам угъай, кёкден тюшген мёлекди дерча этерге кюрешедиле. Ала сёзлерин тауусхунчу окъуна, къонакъбайла къызларын берип жиберирча.

Бу юлгю бир элден тышына къыз тилей баргъан кезиуге келишеди. Экиси да бир жерде жашасала уа, хал башхаракъды. Эллиле мында кимни къалай солугъанларын окъуна биледиле. Аман жашны артыкъ махтап ишинг барлыкъ тюйюлдю. «Энди аны сиз билмеген аркъасында тюгю да болмаз. Алгъаракълада хыпый-сыпый ишчиклери бола тургъандыла. Ол да жашлыкъдан эди. Алайсыз ким ёсгенди. Угъай, шёндю уа, Аллахха шукур, ишге да тохтагъанды, иги хайырчыкъ да этеди», - деп, киеулюкню башын жулургъа кюрешедиле.

Жашны, кертиси бла да, шарайыплары болсала, аны жанындан, кеслерине да узакъ болмагъан, къызгъа да жууукъ жетген биреуню жибередиле. Ол бизни жанлы да айтыр, ала да аны сёзлерине ийнанырла, ышанырла деп. Келечилени жиберирден алгъа къызны адамларыны акъылларын билир ючюн, алгъа б ир тиширыу да иедиле. Сёз ючюн, келин адамын, дейик.

Алгъаракълада эллерибизден биринде быллай бир иш болгъанды. Бир кишини эки жашы бла юч къызы бардыла. Ахыргъыла эрге баргъандыла, ариу юйюрле къурап жашайдыла Тамата жашлары да къатын алгъанды. Аны да халы игиди.

Гитчелери уа аракъыны, тютюнню къуугъанладан биреудю. Кёп кере ишге да киргенди. Алай кёп турмай башына эркин этедиле да жибередиле. Къысха айтханда, жашауда тюз жолну сайлаялмай тургъан бир хари. Атасы, анасы да мынга къатын алсакъ, тюзелир деген акъыда адам излей кетедиле да, келинлери бла эки къарындашдан туугъан бир къызда тохтайдыла. Ол а, кертиси бла, ариу да, акъыллы да жан. Алай аллай да кесине тийишли излейди.

Болсада келиннге жумуш айтыладыы. Аны бармай амалы жокъду. Ингир ала халкъны кёбюсю юйлерине жыйышхандан сора бу ата къарындашыны юйюне барады. Къонакъбайлары, бу былай кеч бир заманда да келмей эди, не болгъан болур деп, ичлерине къайгъы киреди. Алай абери сормайдыла. Тапчаннга олтуртуп, кеси айтхынчы сакълайдыла. Сора къыз башлайды:

- Атам, анам да, сиз сорлукъла барысы да тынч-ырахатдыла, сау-эсендиле, Аллахха шукур, къайынларым да игидиле. Къайын атам къызларындан ариу кёреди, анабыз а, асыры къубултхандан, балам демей окъуна сёлешмейди. Къызла да айданжылдан бир кёрюнюучюдюле. Къайынымы уа, юсюн-башын тазалап, кийимлерине итиу салып, кийиндирип жиберсенг, тут да гиняз де да къой. Бек иничке белди. Сизни да къызыгъызны, мени да эгечими анга тилей жибергендиле. Оноуну кесигиз этерсиз. Къызгъа уа : «Сенден болсам а, мен а анга барлыкъ тюйюл эдим»,- деп, кетип къалады.

Алайда къатын алгъанлыкъгъа, къайыны адам болмазлыгъын ангылап, эгечин сакълагъанды. Келечи борчун да толтургъанды, жууугъун да абындырмазгъа амал тапханды.

Эки жаны юйлери да билип этилген иш болса, башында айтханыбызча, жумушну алгъа келечиле башлагъандыла. Ала эр кишиле боладыла. Юч, тёрт, беш адам. Аз болсала да, унамагъандыла. Бир тукъумдан бир тукъумгъа баргъан да ушамайды деп. Келечилени санында жашны къаршы адамы да болургъа керекди. Сёз ючюн, къарындашы неда экиге, ючге айланнган жууугъу. Атасы неда анасы болмагъанды. Андан сора, башында айтханыбызча, сёзге устала элде намыслары, сыйлары жюрюгенле.

Келечиле келедиле. Аланы юйге чакъырадыла. Къызны юйю билип, аланы сакълап турсала, кеси жанларындан къауум адамны ала бла олтуртадыла.

Столда уа алыкъа аш-суу жокъду. Биринчи сёзню къызны жанындан тамата алады да, къайдан келгенсиз, не адамласыз, не жумушла тындыра айланасыз деп сорады. Къонакъ Аллахны келечисиди. Юч кюн бла юч кечени ичинде нек келгенигизни да сорургъа тийишли да тюйюл эди. Алай сиз бир огъурлу иш бла келип, аны теркирек билдирирге адыргы этип турасыз да, адетибизден бираз бир жанлыракъ болургъа тюшсе да, сиз айтыгъыз, биз да тынгылайыкъ, дейди.

Къонакъбайла эркинлик бергенден сора келечилени таматалары жумушларын билдиреди. «Бизде бир улан барды. Сиз таныгъан ахшы кишини жашы. Санына, сыфатына сылтау тапмазса. Акъылы да алай, беш элге да оноу этер. Элде биринчи жашладанды. Кесигиз да таныйсыз. Махтар кереклиси жокъду.

Сизде уа жаякъларында ай бла кюн ойнагъан, ариулугъу кёз къаматхан къызыгъыз. Тигиу ишде да анга жетген жокъду, дейдиле. Бара тургъан адамны, кёзю бла ёлчемин алып, кёлек, жыйрыкъ тигеди деп эшитгенбиз. Сиз ыразы эсегиз, биз аны жашыбызгъа тилей келгенбиз. Кеслери да бир бирлерин таныгъан хапар барды. Жаш адамла бир юйюр къураргъа ыразыдыла».

Келечи сёзюн бошагъандан сора адамла бираз сагъышлы боладыла. Улан патчахны жашы болса окъуна, къызны адамлары терк жууап бермейдиле.

- Да, - дейдиле ала, - къызыбызны кесигизге тийишли кёрюп, намысын-сыйын бийикге кётюрюп келгенигиз ючюн сау болугъуз. Кертиси бла да, къыз алтынны журунуду. Атасы, анасы да кюн да аны ючюн тийген сунадыла. Алай не аламат къызны да заманы жетсе, аны жери тышындады. Анга, атадан, анадан да айырылып, башха юйге кетерге тюшеди. Ол жашауну жоругъуду. Къызла эрге бармай, жашла къатын алмай турсала, жер башында адам да къалмаз эди. Энди сиз бираз сабыр бола туругъуз, биз а къызны акъылын билейик. Андан ары ишибизни аны жууабына кёре бардырайыкъ».

Андан сора къонакъбайладан биреу, экеу тышына чыгъадыла. Келечиле бла да къаууму къаладыы. Сора къызгъа тиширыуладан бирин жибередиле. Бек алгъа атасыны эгечи. Ол болмаса, тукъумдан тиширыу. Андан къалса уа, ана жанындан неда юйню келини. Аладан бири, къыз бла сёлешип, аны ыразылыгъын билгенден сора кеси адамларына билдиреди.

Келечилеге жууапны ол кюн билдирирге керек болса, мал союп, аланы сыйлайдыла. Ол къонакъбайланы ыразы болгъанларын билдиреди. Сора эки жаны да киеу нёгерлени келир кюнлерин белгилейдиле.

Алай болмай, къыз жашха барыргъа унамаса, столну таматасы келечилеге, жашны да намысын-сыйын тюшюрмей: «Сыйлы къонакъла, сиз бизге айып этмегиз, къызны, аны атасыны, анасыны бу ишде башха акъыллары барды неда къыз башха жашха сёз берип турады. Биз сизни сыйлаяллыкъ тюйюлбюз», - дейдиле.

Келечиле юйге билдирмей барып къалгъан заманла да боладыла. Ол кезиуде къызны атасына, анасына жолугъуп, ала бла сёлешедиле. Кертиси бла да, ол иш алагъа жангылыкъ болады. Къызны адамлары келечилени сёзлерине тынгылагъандан сора: «Биз бюгюн сизге жууап бералмайбыз. Эгечибиз, къарындашыбыз бар. Ала бла да оноулашайыкъ. Айтханларына тынгылайыкъ. Сиз юч-тёрт кюнден неда бир ыйыкъдан энтта да бир келирсиз», - деп, бир кюнню белгилейдиле. Сыйламагъаныбыз ючюн айып этмегиз, деп ашырадыла.

Сора ол заманны ичине ала жашны юсюнден хапар биледиле. Къызларын берирге ыразы болсала, мал союп, иги аш-суу хазырлап, келечилеге алай тюбейдиле.

Былайда бир затха эс бурургъа керекди. Келечиле жаланда эр кишиле боладыла. Экинчиден а, къызны жаны аланы сыйласа, ыразылыкъларын билдиреди.

Къатын алыуда къачыргъан тёре да барды. Ол заманда да ишни бардыргъанла келечиледиле. Къауум адам болуп была къызны юйюне келедиле. Арбазда быланы сакълап боладыла. Алгъа келгенле башлайдыла .

- Ассалам алейкум. Юйюгюзге да игилик.

- Алейкум ассалам. Келгенлеге да игилик.

- Къонакъ аламысыз?

- Айхай да, алабыз. Къонакъ Аллахны къонагъы. Ётюгюз бери, киригиз юйге.

Келечиле юйге киредиле, алай олтургъан этмейдиле. Алгъа жумушларын айтадыла. Къызны жанын жумушатырча, лакъырда, чам халда сёлешедиле.

-Оллахий, бизни бир аман жашыбыз хыли этгенди да, аны ючюн сизден кечгинлик тилей келгенбиз. Бойнубуз къылдан иничке. Сиз айтханны биз этейик.

Къызны юйюнден таматалары:

- Да, не хыли этгенди бу?

- Биз да билмей тургъанлай къызыгъызны къачырып келтиргенди.

- Энди мындан арысында аллай хыли этмесин ансы, биз аны кечейик.

Чам халда айтылгъанлыкъгъа уа, бу сёзледе уллу магъана барды. Ёмюрлери бирге ётсюн дегенни тутады. Андан иги алгъыш а ким айтырыкъды.

Андан сора эки жаны да къол тутуп жарашадыла да, келечиле сыйланыргъа олтурадыла. Ары дери олтурургъа жарамайды.

Келечилени юслеринден къысха хапарыбызда аланы борчларын ачыкъларгъа кюрешдик. Алай, хар элде къой союу башхады дегенча, хар ауузда келечиле жумушларын башхаракъ тамамлай да болурла. Болсада бир шартлары уа жангызды. Ол да неди? Башында да сагъындыкъ, келечиле жаланда эр кишиле боладыла. Бир-бирле тиширыуну да къошадыла. Ол а тюз тюйюлдю. Аны бла келечилени юсюнден хапарыбызны бошайбыз.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

ЮФО-дан жангылыкъла

Пристав жууапха тартылгъанды

Къалмукъда Евгений Конакаев деген приставха къажау уголовный иш бошалгъанды. Ол къуллугъун кесине таплыкъгъа хайырланнганды деп терсленеди. РФ-ны Прокуратурасындагъы следственный комитет билдиргеннге кёре, 2008 жылда февральда ол Черноземельск район сюдде бир гражданин бла байламлы протоколну жарашдыргъанды, анда уа административ правогъа бузукълукъ этилгенини юсюнден терс шартла болгъандыла. Аны хатасындан айтылгъан киши, терслиги болмай, жууапха тартылгъанды. Пристав а энди уллу тазир тёлерикди.

Проектле жарашдырыргъа эм аланы толтурургъа юйреннгендиле

Астрахань областьда жаш тёлюню регионла аралы билим бериу форуму «Сели Ас» ат бла бардырылгъанды. Ол фахмулу жаш адамланы айырыу, фахмулулукъларын айнытыу эм болушлукъ этиу жаны бла федеральный къырал системады. Жаш фахмула ЮФО даражада конкурентлик эталлыкъ товарланы чыгъарлыкъдыла эм жумушла этерикдиле. Андан сора да, ала граждан эм жамауат проектлени жарашдырлыкъдыла. Форумда ЮФО - да бек алгъа тамамланырыкъ ишлени энчи проектлерин жарашдырыугъа эм жашауда бардырыугъа артыкъда эс бурулгъанды. Ол проектле «Лидерство», «Территория», «Информационный поток», «Ты предприниматель» деген атла бла жарашдырылгъандыла. Андан сора да, форумда предпринимательле, мастер–классла, тренингле, лекцияла деп оюнла бардырылгъандыла.

Анга къатышханланы баш муратлары - жаш тёлюню чемерлигини болушлугъу бла къыралыбызны айнытыугъа жоралаНнган проектлени жарашдырыу эм къоруулау болгъанды. Форумну ишине ахыр кюнледе вице - губернатор, Астрахань областьны правительствосуну башчысы Константин Маркелов къатышханды, деп билдиргенди «Жаш тёлюню жылы» деген проектни Къарачай-Черкесде пресс-секретары Хубийланы Руслан.

Ырысхыларыны юслеринден отчётла этерикдиле

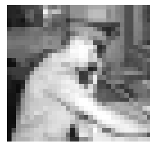

2010 жылны 1-чи январындан башлап ич ишлени органларыны къуллукъчулары кеслерини эм юйюрлерини файдаларыны юслеринден борчлу халда отчёт этип турлукъдула. Аны юсюнден «Вести» телеканалны келечисине интервью берген заманда билдириу этгенди РФ-ны ич ишлерини министри Рашид Нургалиев.

Аны айтханына кёре, озгъан айны ичинде бу ведомствону 4 300 къуллукъчусу низамгъа бузукълукъ этгенлери ючюн жууапха тартылгъандыла, 372 милиционерге къажау уголовный ишле башланнгандыла. Нургалиевни айтханына кёре, бу бир кере бардырылып къаллыкъ иш тюйюлдю. Мындан ары да ёз къоркъуусузлукъну жалчытыу жаны бла департамент тазалау ишле бардырылып турлукъдула.

Ниет байлыкъны унутмазгъа

Ставропольядан Россейни Федерация Советини члени Анатолий Коробейников Страсбургда Европаны Советини Парламент ассоциациясыны сессиясында кесини ишин андан ары бардырады. ПАССЕ-ни кезиулю жыйылыуунда сабийлени ниет–эстетика жаны бла юйретиуню темасы сюзюлгенди.

Анатолий Коробейников анда сёлешгенинде, бирбир школ предметледе ниет жаны бла юйретиу терс бардырылгъаныны хатасындан окъуучула керти жашау не тукъум болгъанын толу ангыламай къаладыла. Хар школда да окъуучуланы миллет эм битеудуния эстетика эм этика байлыкълагъа къатышдырыуну системасын къураргъа керекди, дегенди ол.

Культура жаны бла ангылаулукъну игилендирир ючюн, школлада билим бериу онгланы, битеу миллетлени эм ол санда динлени магъаналарын да унутмай хайырланыргъа керек боллукъду. «Ол сабийлени тийишлисича юйретирге болушурукъду»,- дейди Анатолий Коробейников.

Тонгуз ёлетге къаты контроль салыннганды

Ростов областьны Цимлянск районунда къаты низам салыннганын билдиргендиле. Анда тонгуз фермада африкалы тонгуз ёлет болгъаны тохташдырылгъанды. РФ-ны МЧС-ини Юг регионда арасы билдиргенине кёре, шёндю тонгуз фермадан чыкъгъан эм ары кирген жерлеге карантин постла салыннгандыла. Ол тийреледеги автомобиль жоллада да ГИБДД-ны тёрт кёчюрюлюучю посту дежурналыкъ этип турадыла, андан сора да, РОВД-ны жамауат къоркъуусузлугъуну милициясыны къуллукъчулары ол ишге тири къатышадыла.

Миллионерлени саны кёбейгенди

Россейни Федеральный налог службасыны Краснодар крайда управлениясыны оноучусуну орунбасары Елена Пивоварова журналистлеге билдиргенине кёре, озгъан жылда крайда 1 миллион сомдан аслам файдалары болгъанладан 3 минг 231 адам эсепге алыннганды, ол, 2007 жылда болгъанындан эсе, 1,7 кереге кёпдю. 100–шер миллион сомдан аслам файдалары болгъанла крайда 62 адамдыла. Аланы саны уа, 2007 жылда айтылгъан кезиу бла тенглешдиргенде, 1,5 кереге кёпдюле, дегенди ол.

Аны бла бирге миллиардерлени саны уа, 2007 жыл бла тенглешдиргенде, тюрленмегенди. Федеральный налог служба управленияны оноучусуну орунбасары айтханнга кёре, «файдалары 1 миллиард сомдан аслам болуп» озгъан жылда крайда официальный халда регистрация этилгенле 6 адам болгъандыла.

БАЙРАМ

Жарыкъ умутла туудургъан концерт

Кёп болмай Ораза байрамгъа аталгъан концерт болгъанды. Анга малкъарлы эстрада артистле бла бирге Къарачайдан келген Батдыланы Мурадин да къатышханды. Аны бардыргъан а КъМР-ни сыйлы эм Ингуш Республиканы халкъ артисти Жангоразланы Мажит эди.

Мусукаланы Руслан жырлайды.

Яникой элни эфендиси Элеккуланы Хасан залда жыйылгъан жамаауатха дууа тутдургъанды. Ызы бла, алгъыш сёзюн айта, быллай байрамла кёп болурларын сюйгенин билдиргенди. Халкъ ийманлы болсун, дегенди.

Артистлик жумушундан сора да, Мажит конферансьени борчун да бек аламат толтургъанды – хар сахнагъа чыгъарыкъны аллында, дин бла байламлы адетни толтура тургъанлай, кюлкюлю болумгъа тюшгенлени хапарларын айта, къараучуну чегисиз этдире эди. Къараучу да, ыразылыгъын къызыу къарслары бла билдире, артистле да кёллениp, бир солуудa ётгенлей, алай къуралыулу, низамлы ётгенди концерт.

Тёппеланы Алим, Мамайланы Фатимат, Мусукаланы Руслан, Батдыланы Мурадин, Къабардокъланы Зухура, «Ийман» бла «Жашлыкъ» жыр къауумла ол кече фахмуларын аямагъандыла. Залда олтурургъа жер табылмай, аны эки жанында да жюзден артыкъ эди сюелип къарагъанланы саны. Алай аны ючюн ала мудах болмагъандыла: къызыу къарсларындан сора да, сахнагъа къауум-къауум чыгъып, болмагъанча ариу тепсей, жырчыны жырын бютюн берекетли эм сейирли эте эдиле.

Къызыу эм уста тепсеген жаш тёлюге къарай, аны азатлыгъы, ёхтемлиги, базгъынлыгъы да къууандыргъанды. Алай ариу жюзген къызла, алай ёхтем учхан жашла бизни тамблагъы кюнюбюз болгъанларын эсге алсагъ а, кёлюбюз кётюрюлюрчады. Ол сезим да себеплик эте болур эди чомарт къарс урууугъа.

Мамайланы Фатимат, репертуарына жангы жырла къошуп, жулдузлу кечени романтикалы сыфатын бек ариу эм уста кёргюзтгенди. Тёппеланы Алим а «Жеринги ариулугъуна къарап жилясанг да» деген жыры бла сагъышлы этдиреди хар заман. Ол жырны макъамы Закий Къайсынны назмусуна салыннганды. Сёзлери макъамы бла келишген жыргъа тынгылай, поэтни бушуулу къадары, кёз аллынга келип, аны халкъына, тауларына да керти сюймеклигин сезе, кёлюнг толады. Ол унутулмазлыкъ, аны кючю, сезими да селеймей, тёлюден-тёлюге ётерик жырды.

Къулийланы Къайсын туугъан жерини хар чапырагъына «жан салгъан», аны таушун, тауланы, тереклени, башха затланы аллай боуула бла суратлагъанды – хар сёзю жюрегинги къозгъарча. Аны Тёппеланы Алим уста кёргюзтгенди.

Къарачайлы жырчы Батдыланы Мурадинни жырлары да кюч бирликде болгъанына, сюймекликге аталгъан эдиле. Жаш тёлюню чыгъып тепсегени уа аны бек кёллендиргенди.

«Ийман» жыр къауумну уа энчи белгилерге сюеме. Даражаларын тюшюрмей, атлары айтылгъаннга жууаплы кёзден къарай, ала, фахмуларын айныта, усталыкъларын ёсдюре барадыла. Жаболаны Арсен а къарамына, хар атламына да магъана бере биледи. Не уллу сахнада да уста жырларыкъ, атын иги бла айтдырлыкъ жашладан бириди. Сахнада кесин жюрюте билгени бла байламлыды аны хар сёзюне ийнаннганынг да.

«Салам алейкум, Минги тау» деген жыр а жюрегинги учундурады, таукел этеди, кёлюнгю кёкге жетдире. Аллай жырны къурагъанла, аны алай уста, батыр жырлагъанла, алагъа къызыу къарс ургъан жамаауат да ёлюмсюздю, жигитди, аны тамблагъы кюню барды, деп ийнанаса.

Шауаланы Орусбий бла Жангоразланы Мажит а чамлары бла Ораза байрамны бютюн жарыкъ эм байрамлы этгендиле. Концертни аллында, ахырында да Мажит, аны къураргъа болушхан спонсорланы атларын айтып, ыразылыгъын билдиргенди. Сезими да билгичникича болгъанын да ангылатханды залдагъылагъа: «Мажит энтта бир чам айтса эди деп сакълай болурсуз?» - деп ышарды, зал а гюрюлдеген къарс тауушдан толду. «Концертибиз кёп заманнга созулгъанды, арыгъан да болурсуз. Хар нени да мардасы болады. Келир жол чамгъа кёбюрек эс бурурбуз», - деп да ышандырды.

Быллай концерт кёп ахшы сезимле туудурады. Миллетинги культурасы айныгъанын, аны шуёхлулугъун, кючю бирликде болгъанын, Минги тауну эки бутагъы – Малкъар бла Къарачай – къарындаш ниетде жашагъанларын эм ол алай болургъа кереклисин.

«Салам алейкум, таулу жамаауат, салам алейкум, Минги тау – туугъан жерибизни жарыгъы, ёхтемлиги да»,- дей эди хар сахнагъа чыкъгъан. Мен да ол сёзлени къатларгъа сюеме, ала жырча айтыладыла, кёллендиредиле.

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

ТУРНИР

Жерлешлерибизни хурметлей

Озгъан ыйыкъда Тырнауузну «Геолог» спорт-саулукъ кючлеу комплексинде грек-рим тутушуудан СССР-ни спортдан усталары Байзуллаланы Юсюпню бла Мырзаланы Хызырны хурметлерине жоралаңнган битеуроссей турнир ётгенди. Быйыл бла ол 11-чи кере бардырылады. Бу жолгъу эришиулеге къатышыргъа уа Тырнауузгъа ЮФО-ну республикаларындан бла крайларындан 126 спортчу келгендиле. Ол санда спортну халкъла аралы классны усталарындан эки, спортну устасы деген атны жюрютген отуз тутушуучу бар эдиле.

Турнирни ачылыуу бла жыйылгъанланы КъМР-ни Парламентини депутаты Темуккуланы Абдул-Хаким, Россейни грек-рим тутушуудан жыйымдыкъ командасыны тренери Николай Есин эм КъМР-ни Спорт эм туризм министерствосуну бёлюмюню таматасы, спортну халкъла аралы классны устасы Аналаны Аслан алгъышлагъандыла. Эришиулени ачылгъанларын белгилеген байракъны уа грек-рим тутушуудан быйыл Европаны биринчилигинде хорлагъан Башийланы Махмут кётюргенди.

Ызы бла спортчула усталыкъларын кёргюзтюп башлагъандыла. Бек кючлюлени атлары ючкюнлюк эришиуледен сора белгили болгъандыла. Кеси ауурлукъларында бу спортчула хорлагъандыла: Ростов областьдан Славик Саркисян (50 кг.), Генрик Барсегян (55 кг.), Энвер Саркисян (60 кг.), Николай Тришин (84 кг.), Денис Шестов (96 кг.), Дагъыстандан Магомед Магомедов (60 кг.), Къабарты-Малкъардан Боташланы Элдар (74 кг.), Сослан Фарниев (120 кг.). Славик Саркисян бла Генрик Барсегян а спортну устасыны мардасын толтургъандыла. Дагъыда бу турнирде тырнауузчу жашла Молланы Исмайыл бла Рустам Алхасов ючюнчю жерлеге тийишли болгъандыла.

Анатолий ТЕМИРОВ.

ГУБЖЕВ Хусен Аскербиевич

Къабарты-Малкъар Республикада МВД 2009 жылда 2-чи октябрьде Прохладный шахарда ОВД-ны жол-патруль постуну инспектору милицияны лейтенанты Губжев Хусен Аскербиевич «Пролетарский» жол-патруль постха чабыууллукъ этилгенде къуллугъун толтура тургъанлай ёлгенини юсюнден, бушуу этип, билдиреди.

Бу ачы хапар бизни жюрегибизге болмагъанча къыйын тийгенди. Хусен Аскербиевични биз чынтты профессионалныча, борчун бет жарыкълы толтургъан, антына кертичи адамныча таныйбыз. Ол керек кюн кимге да болушургъа хазыр эди. Тенгибизни ёлгени бизни аманлыкъчылыкъгъа, терроризмге къажау кюреш-ге бютюнда бирикдирликди.

КъМР-де МВД-ны энчи составы эм коллегиясы Губжев Хусен Аскербиевични ёлгенине бушуу этедиле, жууукъларына, ахлуларына къайгъы сёз бередиле эм аманлыкъчыланы терсликлерине жолукъдурургъа сёз бередиле.

КъМР-де МВД-ны оноучулары эм энчи составы.

ХАЛКЪЛА АРАЛЫ ПИСЬМОНУ ЫЙЫГЪЫ

Къагъытла жазамысыз?

Озгъан ёмюрледе бир бирге письмо жазыу байламлыкъ бек къаты эди. Аллай письмоладан къуралгъан сейирлик китапла да аз басмаланмагъандыла.

Кимни акъылына келлик эди ол бир кюнлени кюнюнде жокъну орнуна жетер деп? Интернет, сотовый телефон, электрон почта, факс дегенча затла письмо жазыуну иги да азайтхандыла. Техника дегенинг, аны жетишимлери кимни да сейирсиндирликдиле. Алай адам улуну барысы да ол затла бла хайырланалмайдыла – кими къартдан, кими сабийден, кими уа юйренирге онгу болмагъандан...

Письмо-ол тарыхды, адамны ич дуниясы, аны жашауну бир кесеги. Сау миллетни бир кезиуюу да суратланыргъа боллукъду анда. Бюгюнлюкде дуниягъа аты айтылгъан закий поэтибиз Къулийланы Къайсынны письмоларын, анга келген къагъытланы да окъуй, ол къаллай акъыллы, билимли, чомарт, огъурлу, шуёхлукъгъа кертичи адам болгъанын ангылайса. Фахмудан юлюшлери болгъан белгили адамла анга къаллай даража бергенлерине, аны къалай сыйлы кёргенлерине да тюшюнесе. Ала бизге бек багъалы шартладыла.

Бюгюнлюкде уа письмо жазыу не халда болур? Аны бла байламлы быллай соруу бергенбиз бир ненча адамгъа: «Сизни бусагъатда биреу бла письмо байламлыгъыгъыз бармыды?».

ШАУАЛАНЫ Хасан,
КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, жазыучу:

-Жашыракъ заманымда письмо деген затны кёп жазгъанма, манга да аз келмеучю эдиле ала. Энди уа къырал чачылгъанлы алгъыннгы татлылыкъ жокъду адамланы, къыралланы да араларында. Алгъын ёгюз, ат арбала бла бара эдиле къонакъгъа, бир бирлерин тансыкълай эдиле. Энди уа женгил автомашинагъа минип окъуна бармайдыла бир бирге.

Архивимде кёп сыйлы письмоланы сакълайма. Закий Къайсындан, «Дружба народов» журналны баш редакторундан, къыргъызлы, къазахлы, къаракъалпакълы жазыучуладан. Къарачайны белгили поэтлери бла жазыучулары Сюйюнчланы Азаматны, Акъбайланы Азретни, Хубийланы Магометни, Кечерукъланы Байдыматны, оруслу Сергей Баруздинни эм башхаланы письмоларын сакълайма.

Мен ала бла къагъыт байламлыкъ жюрютюп тургъанма. Бу арт кезиуде «Жазыучуну китабын» басмагъа хазырлагъанма. Анда повестьлерим бла бирге архивимде болгъан письмоланы да анга къошарыкъма.

БИТТИРЛАНЫ Азамат,
студент:

-Бир заманда да письмо жазмагъанма. Телефон бла табыракъ, женгилирек тохташдыраса байламлыкъны. Жазыу бла кюреширге да сюймейме. Интернет бла да хайырланама. Шёндюгю дуниягъа ала бегирек келише болурла дейме.

МЕТЛАНЫ Марзият,
тюкенчи:

-Къарындашым аскерде къуллукъ этеди да, анга окъуна жазмайма письмо, телефон бла сёлешип къояма. Ол да алайды.

Къоншубузда жашагъан абадан тиширыу барды, аны эгечи Къыргъызда къалгъанды, дейди. Эки эгеч да бир бирлерине письмола жаза, аланы алсала уа, жиляй, кёкюреклерине къысадыла. Бир бирге тансыкъ болгъандан этедиле алай.

Къоншубуз Къыргъызда эгечинден письмо алса, битеу тийреге эки – юч кере окъутууучуду. Кеси иги кёрмейди да, бирде къызына, не туудугъуна тилеучюдю.

Письмо алгъан бек хычыуун кёрюнеди, бизни жаш тёлю уа телефон дегенча затлагъа алданып къалгъанды. Ол тынчыракъ кёрюнюп.

Дата

Керти халкъ артист

Актёр Александр Яковлевич Михайловну юсюнден айта, аны иги ролюн белгилеген къыйынды театрдамы огъесе кинодамы ойнагъанды ол. Экисинде да бирча иги сыфатла къурайды. Аны тыш кёрюмю «иги жашланы» ойнаргъа бек келишгенди. Алай актёр, ол амплуадан чыгъып, жашауну кёп тюрлю бетин да кёрюзталады.

Михайловну рольларына къарай, ол искусстводан узакъ болгъан орус элде туугъанды деп ийнаннган да къыйынды. Анасы аны жангыз кеси ёсдюргенди. Тенгизге сюймеклиги жашны мореходный училищеге келтиргенди. Окъуудан сора «Ярославль» дизель-электроходда мотористни сохтасы, моторист болуп да тургъанды.

Алай актёр болургъа итиннгени тенгизге сюймеклигин хорлайды. Жыйырма беш жылында ол Дальневосточный педагогика искусство институтну бошайды. Андан сора Михайлов бир къауум провинция театрда ишлегенди, кесини къарыуун режиссурада да сынагъанды.

Москвадагъы Ермолова атлы театргъа чакъыргъанларында, ол арсарсыз Саратовдан ара шахаргъа келеди, анда общежитледе къыйналлыгъына да къарамай. Мында актёр орус классикадан кёп сыфатла къурайды: Достоевскийни Мышкинин бла Родион Роскольниковну, «Дети Ванюшина» дегенде Константинни, «Дядя Ваняда» Астровну эм башхаланы.

1985 жылда Александр Михайлов Гитче академиялы театргъа кёчгенди. Мында да ол бош турмагъанды. Актёрну хар ролюна аллай бир къарыуу кетеди, артда аны къайтарыргъа заман керек болады. Сёз ючюн, «Царь Иоанн Грозныйде» ойнай, хар жолдан юч килограммгъа азып, юч кере да кийимлерими алышама, дегенди актёр.

Баям, битеу да къыралгъа уа Михайлов «Мужики», «Любовь и голуби» эм «Змеелов» деген фильмледен сора белгили болгъанды. Ол былада чурумсуз эр кишини ойнамайды. Бютюн аны жигитлери алгъыннгы «гюнахлары» ючюн тёлейдиле не да, башха тиширыуну ариу сёзлерине ийнаныp, насып ала бла угъай, жюрек сюйген адам бла болгъанына тюшюннген, тюз жолдан бир кесекге тайып, алай анга къайтыргъа акъыл, амал да таpхан адамланы кёргюзтеди.

Актёрну ачыкъ бети, сюйдюмлюлюгю, эр кишича къатылыгъы аны жигитлерин къараучугъа, артыкъда тиширыулагъа, жууукъ этедиле. Михайловну «Мужики» фильмде Зубову алай чурумсуз къуралгъанды, актёр кеси да аллай таукел, ачыкъ жюрекли болур деп келеди кёлге. Актёрну бу фильмде ролюн кёргенден сора Михайловну юй бийчеси тиширыуладан кёп къагъытла алгъанды. Аланы магъанасы мынга келе эди: сен эринг бла насыплы жашагъанынг тамамды, башхаланы да къой насыплы болургъа. «Советский экран» журнал бардыргъан эришиуге кёре, Михайлов бу юч ролюн ойнагъан жыллада эм иги актёргъа саналгъанды.

Сюйген актёрларын бир къауум жыл мындан алгъа Нальчикде да кёргендиле. Ол бери антреприза оюнда Ирина Алфёрова бла келген эди.

Александр Михайлов аскерчилени, офицерлени да кёп ойнагъанды. 1984 жылда ол СССР-ни Ич ишле министерствосуну энчи дипломун да алгъанды органлада ишлеген адамланы сыфатларын тынгылы къурагъаны ючюн.

Аны юй бийчеси, адмиралны къызы Вера Константиновна Мусатова эри бла жерден- жерге кёчюп айланнганды. Ол, музыковедге окъуп, театрлада литература бёлюмде ишлеп, эрине не жаны бла да болушуп тургъанды. Артда Кинематографистлени союзунда пресс-секретарь болуп ишлегенди.

Жашлары Константин да МХАТ-ны школа-студиясын бла бийик режиссёр курсланы бошагъанды. Ол радио бериулени бардырады. Туудукъларына да аппаларыны намысына Александр деп атагъандыла. Артда актёр экинчи юйюр да къурагъанды. Анда да къызы ёседи.

5-чи октябрьде ала бары да, байрамгъа жыйылып, битеу халкъ сюйген актёрну 65-жыллыгъын белгилерикдиле.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Сёзбер

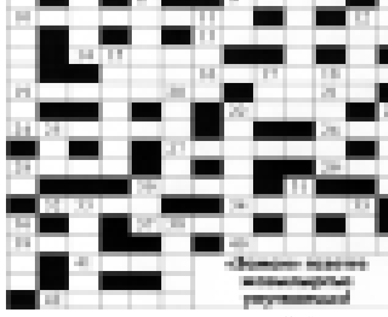

ЭНИНЕ: **1**. Кенг ауузлу балта. **3**. Тулу тийресинде жаулукъ тюйюмчек. **5**.Къазанны гитче тюрлюсю. **9**. Орусча айтханда, транспорт. **10**. Помидор. **12**.Аякъ басхан «сурат». **13**.Малкъарлыланы дин тереги. **14**. Узун сёзню - ....сы. **16**. Жашлыкъны ыхтыра барады. **19**. Зыбыр жюнден этилген халы. **21**. Къараны бирси жаны. **22**. Ол бек ахырында юзюледи. **24**. Эр киши ат. **26**. Алай десе, таулуну бир иши битеди. **27**. Батыр, къарыулу жаш. **28**. Адамланы кёп къырыучу ауруу. **29**. Къолан. **30**. «Шайтан суу-ну» адыры. **32**. «Чечме» минчакъчыкъла. **34**. Ораза бошалгъандан сора намаз. **37**. Аш-суу хазырлаучу. **39**. «Тузакъгъа» тюшген суу. **40**. Чилле неда алтын халыладан этилген накъыш. 41. Бек къысха кесилгени. **42**. Сабий туугъандан сора сегизинчи кюнюнде этилген къууанч.

ЁРЕСИНЕ: **1**. Айыры агъачдан ишленнген арба керек. **2**. Тюзледе жашаучу, къарыулу бутлары болгъан, узун боюнлу, уллу къанатлы (дрофа). **4**. Таш буруу. **5**. Юй башы. **6**. ...-шау. **7**. Жангы жылгъы терек. **8**. Къызыу кюнню «туманы». **11**. «Риал», «Велес».... **12**. Карандаш бурунну «тартмасы». **15**. Къойланы «къонакъ юйю». **17**. Италияны ара шахары. **18**. Алгъын тютюн ичиучю «быргъы». **20**. Айыу бла бирге аны бир да ашама. **22**. Буюрулмагъанны ашаучу. **23**. Мюйюзсюз мал. **25**. Туякъ темир. **28**. Тик. **30**. Сир турургъа. **31**. Иерде атны къарын тюбю бла тартылыучу къайиш бау. **33**. Багъалы таш. 35. Кериуандан бири. **36**. Сюдлюкню къоруулаучу. **38**. Ахыр точкасына дери тизилген талай сёз.

Сёзберни Т**ОКУМАЛАНЫ Хусейн** жарашдыргъанды.

Газетни 186-чы-187-чи номеринде басмаланнган сёзберни жууаплары.

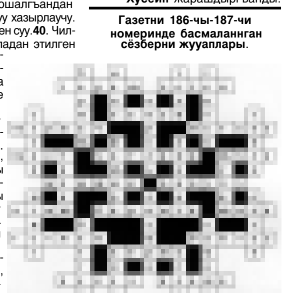

Игиликге ышаныуну тас этмезге

Астролог Павел Глобаны 5-11-чи октябрь кезиуге прогнозу

Кюн тутулууланы орталыкъ точкаларыны иги кесек къауууму октябрь айгъа тюшедиле, алайды да, толу ийнаныгъыз, бу айда сиз эригирик тюйюлсюз. Башланнган ыйыкъда халатланы не къадар азыракъ этер ючюн, сизни къысылулулугъуз болмай, кеси алларына чыкъгъан ишлени тамамларгъа кюрешигиз.

Меркурийни бла Сатурнну тюз биригиулери (быйыл ючюнчю эм ахыргъылары) сизге тийишлисинден ашыгъышлы ишлерге къоярыкъ тюйюлдюле. Аланы Ураннга къажау туруулары андан ары барыуу уа быллай болумну чертеди: сизни ишлеуюгюз арталлыда сакъланмагъанча болуп къалмай, тапсыз ишлеге да жолукъдурур деген къоркъуу да барды. Бу ыйыкъ биригиулени, коллектив ишлени, уллу кенгешлени да къураргъа тапсыз кезиудю. Венераны Ураннга оппозициясы ол затланы финансла жаны бла хайырсызла этерге боллукъду (Венера да Сатурн бла биригирикди) эм бир бирни ангылау къыйын боллукъду.

Бу ыйыкъда не иги зат боллукъду десегиз, иги жанына ышаныулукъну, хар затда да табаргъа боллукъду, ишни башы – тынгылы излеудеди. Сиз быллай тюз оюмгъа келликсиз – былайда уа уллу хатадан кери болгъанбыз, андан кёп да аман болургъа боллукъ эди.

Битеу алып айтханда, хар зат да тап бола барлыкъды.

Патчах градусда Меркурий тургъан жер баш кюнню интеллектуал ишлени битеу тюрлюлерин да байламлыкъланы эм уллу ишлени бирге бардырыргъа тап болумланы къураргъа, жетишимлени болдурургъа себеплик этерикди. Геуюрге кюнде ёнкючле артха тап къайтарыллыкъдыла. Орта кюнде уа этген халатларыгъызны тюзетигиз. Байрым кюн – бек иги тирилики кюнюдю, планларыгъызны жарашдырыгъыз, жашауда бардырыгъыз.

Къочхарлагъа кеслери жаратмагъан ишни этерге тюшерикди, болсада аны хайырындан башчыланы алларында сизни деберигиз ёрге кётюрюллюкдю, атааналарыгъыздан саугъа аллыкъсыз.

Танала, Сизни жарсыуугъуз - сукъланыуду. Аламат машинасы болгъан шуёхугъузгъа, алгъыннгы сюйген къызыгъыгъа жангы сюйген жашы бла ол кесин арталлыда башха тюрлю жюрютгени ючюн. Ишни башы уа сизни кесигизде болурму. Башхаладан асыры кёпню излей болурмусуз?

Эгизлени халлери мутхуз, мугур боллукъду, ол а битеулю болум бла алай тап келиширик тюйюлдю. Хар затны да эте туруп, аланы асыры бек къадалыулары замансыз оздурулуп этилликди.

Айрычабакъла бу ыйыкъда акъылларында болгъан оюмланы, ишлени жашырыучула эм дертчиле боллукъдула. Ала кеслерини кёллерине тийген, алагъа аман иш этген адамлагъа, ахлулагъа-жууукълагъа ол халда жууап берликдиле. Ол тюрлю ишлени уллу ёлчемли эм бек къаты халда этерикдиле. Ишни башы – асыры оздуруп иймеги эдиле.

Асланла, сизге алыкъа бир киши да къажау сюелмей эсе, жууап бермей эсе, ол хар ким да сиз жанлыды демеклик тюйюлдю. Сизни тёгерегигизде болгъан адамла барысы да, баям, сиз ол жаны бла чекден ётеригигизни сакълап турургъа боллукъдула, аллыгъыздан киритни этип къояргъа хазырдыла.

Къызла кеслерини ырысхы жаны бла болумларын игилендирирге онг табарыкъдыла. Заказларыны саны кёбейирикди, тохтатылып тургъан проектлери толу кючлери бла ишлеп башларыкъдыла.

Базманла, бир-бирлеригиз тап жерледе орналгъан фатарлагъа кёчериксиз, башхаларыгъыз узакъ командировкалагъа атланырыкъсыз. Ол тюрлю затла болургъа ушамай эсе уа, юйюгюзде мебельни жерлеринден кёчюрюгюз. Ахшы жаны на тюрлениулени олсагъат окъуна сезериксиз.

Бузоубашла, бу ыйыкъда сиз кесигизге арталлыда керек болмагъан ишле бла кюрeширсиз деген къоркъуу барды. Аланы кесигиз сюймей тургъанлай окъуна этерге боллукъсуз.

Садакъчыла, сагъыш этип асыры бек кюрешмегиз, алай ишигиз къалай боллугъу кюч-къарыу жаны бла чыдамлылыкъ бла, къаллай болумгъа тюшгенде да тюз оюм этиу бла бек къаты байламлыды.

Текемюйюзлени жарыкъ, къууанчлы ыйыкъ сакълайды, бютюнда бег а адамла бла ёз байламлыкъланы къурау бла байламлы ишледе. Сиз хар кимге да ариу кёрюнюрюксюз, кесигизни эркин жюрютюрюксюз, сизге адамланы сейирлери уллула боллукъдула.

Суукъуйла, фахмуну (ол сизде жетишеди) тап хайырланыуну уллу магъанасы барды. Ол себепден а не этеригигизни сайлай туруп, къайсы ишни иги тамамлаяллыгъызны эсге алыгъыз.

Чабакълагъа ёнкюч ахча алыргъа неда план бла белгиленнген контроль тинтиулеге жолугъургъа тюшерикди, хар зат да тап боллукъду. Сиз сюймеген ишлеге жолукъсагъыз да, хар затны да тап ангылата билликсиз, проблемаларыгъыздан тынч къутулурукъсуз.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), БИТТИРЛАНЫ Аминат, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ГАЙЫЛАНЫ Рита (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи -42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаут-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-75-82.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы, рекламаланы эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю-47-31-28. Сурат алыучу бёлюм - 42-68-72.
Бухгалтерия- 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.

Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н-0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Информация коммуникацияла, жамаут биригиулени эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 42-06-51, 42-19-97

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады. 21.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Аппайланы Музафар - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Акушуланы Феруза (3,4-чю бетле), Зезаланы Лида (1,2-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 3850 экз. Заказ № 3190

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5